

Stenografični zapisnik
dvaindvajsete seje
deželnega zbora kranjskega
v Ljubljani
dne 28. januarja 1910.

Navzoči: Prvosednik: Deželni glavar Franc pl. Šuklje. Vladni zastopnik: C. kr. deželni predsednik baron Teodor Schwarz, c. kr. okrajni glavar Karol grof Künigl. — Vsi člani razen: Knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič. — Zapisničarja: dr. Karol baron Born in dr. Ivan Zajec.

Dnevni red:

1. Naznanila deželnozborskega predsedstva.
2. Priloga 225. Poročilo deželnega odbora glede nekaterih poprav v načrtu novele k občinskemu redu in občinskemu volilnemu redu z dne 17. februarja 1866, dež. zak. števil. 2.
3. Priloga 216. — Poročilo ustavnega odseka o predlogu poslanca dr. Šusteršiča in tovarišev glede uvedbe volilne dolžnosti za volitve v državni zbor. (Št. XXXIII.)
4. Priloga 223. — Poročilo finančnega odseka o proračunu bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenškega zaklada za l. 1910. (k prilogi 105.)
5. Ustno poročilo finančnega odseka:
  - a) o poročilu deželnega odbora v zadevi dolga za zgradbo deželnega gledališča iz leta 1892. (k prilogi 209.);
  - b) o prošnjah odgonskih sprevodnikov za zvišanje plač. (202/Pet., 203/Pet., 447/Pet.);
  - c) o več prošnjah bivših deželnih darjarjev za odpravnine odnosno podpore (208/Pet., 280/Pet., 397/Pet., 619/Pet.);
  - d) o raznih prošnjah in o poročilih deželnega odbora glede uravnave voda, obdelovanja barja, preskrbe s pitno vodo in o raznih komunikacijah;

Stenographischer Bericht
der zweiundzwanzigsten Sitzung
des krainischen Landtages
in Laibach
am 28. Jänner 1910.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Franz Edler von Šuklje. Regierungsvertreter: K. k. Landespräsident Freiherr Theodor Schwarz, k. k. Bezirkshauptmann Karl Graf Künigl. — Sämtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Fürstbischof Dr. Anton Bonaventura Jeglič. — Schriftführer: Dr. Karl Freiherr von Born und Dr. Ivan Zajec.

Tagesordnung:

1. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.
2. Beilage 225. Bericht des Landesausschusses, betreffend einige Korrekturen im Entwurfe der Novelle zur Gemeindeordnung und Gemeindevahlordnung vom 17. Februar 1866, L. G. Bl. Nr. 2.
3. Beilage 216. — Bericht des Verfassungsausschusses über den Antrag der Abgeordneten dr. Šusteršič und Genossen, betreffend die Einführung der Wahlpflicht für die Reichsratswahlen (B. XXXIII.)
4. Beilage 223. — Bericht des Finanzausschusses über den Voranschlag des Krankenhauses, Irrenhauses, Gebärdenhauses und Findelsofens pro 1910. (zur Beilage 105.)
5. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:
  - a) über den Bericht des Landesausschusses, in Betreff der Schuld für den Bau des Landestheaters aus dem Jahre 1891. (zur Beilage 209.);
  - b) über die Petitionen der Schubbegleiter um Erhöhung ihrer Gehalte. (202/Pet., 203/Pet., 447/Pet.);
  - c) über mehrere Petitionen der gewesenen Landesbestellen um Abfertigungen eventuell Unterstützungen. (208/Pet., 280/Pet., 397/Pet., 619/Pet.);
  - d) über verschiedene Petitionen und über Berichte des Landesausschusses, betreffend die Regulierung der Gewässer, Morastkultur, Wasserversorgungen und über verschiedene Kommunikationen;

- e) o prošnji vodstva deklishe sirotišnice baronice Lichten-thurnove v Ljubljani za zvišanje ustanovnin deželnim ustanovljenkam. (14/Pet., 437/Pet.);
- f) o prošnji vodstva „Marijanišča“ v Ljubljani za deželni prispevek k novi zgradbi deškega sirotišča. (552/Pet.);
- g) o prošnjah upokojenih učiteljev in učiteljic, kakor učiteljskih vdov in sirot za povišanje njih pokojnin;
- h) o prošnji zastopa zdravstvenega okrožja v Žužemperku glede ordinacijskih dni okrožnega zdravnika v Ambrusu, Ajdovcu in na Smuki. (158/Pet.);
- i) o prošnji Rozalije Perko, vdove po okrožnem zdravniku v Senožeah, za milostno pokojnino. (k prilogi 39, 11/Pet., 274/Pet., 672/Pet.);
- j) o prošnji Emilije Dominik, vdove okrožnega zdravnika v Železnikih, za zvišanje milostne pokojnine. (161/Pet., 611/Pet.);
- k) o prošnjah upokojenih okrožnih zdravnikov 1. Karola Peternela na Raki, 2. Ignacija Mohorčiča v Mokronogu za zvišanje pokojnin. (351/Pet., 63/Pet., 561/Pet., 688/Pet.);
- l) o prošnji zdravstvenega okrožja v Novem mestu, da prevzame deželni zaklad troške za remuneracije zdravnikom. (93/Pet., 528/Pet.);
- m) o prošnji Ane Japelj, vdove bivšega kurjača v deželni bolnici za letno miloščino. (322/Pet., 421/Pet.).
6. Ustno poročilo upravnega odseka:
- a) o prošnji „vodne zadruga“ v Šmartnem pod Šmarno Goro in več vasi za uravnavo potokov Gamljišice, Poljščaka in Dobravice. (47/Pet.);
- b) o prošnji posestnikov iz vasi Dol. Zemon za uvrstitev občinske poti od Vrbovega skozi Dol. Zemon do Reške državne ceste med okrajne ceste. (291/Pet.);
- c) o prošnji občin okraja Kamniškega in Kranjskega za zgradbo normalnotirne železnice iz Kamnika v Kranj. (584/Pet.).
7. Ustno poročilo finančnega odseka:
- a) o prošnji Amalije Wurner, vdove po okrožnem zdravniku v Kostanjevici za milostno podporo. (141/Pet.);
- b) o prošnji Hedvige Finz, vdove okrožnega zdravnika v Ljubljani, za stalno miloščino. (118/Pet., 451/Pet.);
- c) o prošnji okrožnega zdravnika dr. Dušana Perišiča za milostno vračunanje ranocelniške prakse v pokojnino. (386/Pet.);
- d) o prošnji bolniškega kurata Gregorja Flisa in predstojnice usmiljenih sester Leopoldine Hoppe za podporo 1. k napravi novih cerkvenih stolov (320/Pet.); 2. za prenovljenje notranjščine v bolniški kapelici (20/Pet.);
- e) o prošnji kongregacije šolskih sester v Marijanišču za brezplačno oskrbovanje sester v deželni bolnici. (588/Pet.);
- f) o prošnji predstojništva samostana ubogih šolskih sester de Notre Dame v Šmihelu za izplačanje zadnje tretjine že dovoljene remuneracije. (43/Pet., 164/Pet.);
- g) o prošnji vodstva hiralnice sv. Antona P. na Marofu, obč. Sp. Idrija za podporo. (480/Pet.);
- h) o prošnji uprave javne občinske bolnice v Krškem za povrnitev oskrbnih troškov za revne kranjske bolnike za čas od 1. februarja 1889 do 1. julija 1901. (192/Pet.);
- i) o prošnji župnega urada v Dev. Mariji v Polju za zgradbo kapelice v deželni blaznici na Studencu. (299/Pet.);
- e) über die Petition der Vorstehung der Freiin von Lichten-thurn'schen Mädchenweisenanstalt um Erhöhung der Stiftungs-beträge für die Landesstiftlinge. (14/Pet., 437/Pet.);
- f) über die Petition der Vorstehung des „Marianums“ in Laibach, betreffend die Landesinbventionen für den Umbau des Knabenweisenhauses. (552/Pet.);
- g) über die Petitionen der pensionierten Lehrer und Lehrerinnen, sowie der Lehrerswitwen und Waisen um Aufbesserung ihrer Ruhebezüge;
- h) über die Petition der Sanitäts-Distriktsvertretung in Seisenberg, betreffend die Ordinationstage des Distriktsarztes in Ambrus, Aidowitz und Langentn. (158/Pet.);
- i) über die Petition der Distriktsarzteswitwe Rosalia Perko in Senožeah um eine Gnadenpension. (zur Beilage 39, 11/Pet., 274/Pet., 672/Pet.);
- j) über die Petition der Emilie Dominik, Distriktsarzteswitwe in Eisen, um Erhöhung der Gnadenpension. (161/Pet., 611/Pet.);
- k) über die Petitionen der pensionierten Distriktsärzte 1. Karl Peternel in Arch, 2. Ignaz Mohorčič in Nassenfuß, um Erhöhung der Pensionen. (351/Pet., 63/Pet., 561/Pet., 688/Pet.);
- l) über die Petition der Distriktsvertretung in Rudolfswert, daß das Land die Auslagen für Remunerationen der Ärzte übernehmen möge. (93/Pet., 528/Pet.);
- m) über die Petition der Anna Japelj, Witwe des gewesenen Heizers im Landespitale, um eine jährliche Gnadengabe. (322/Pet., 421/Pet.).
6. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:
- a) über die Petition der Wassergenossenschaft in St. Martin unter Großfahlenberg und mehrerer Ortschaften um Regulierung der Bäche Gamljišica, Poljščak und Dobravica. (47/Pet.);
- b) über das Gesuch der Inwohner von Unter-Semon um Einreihung des Gemeineweges von Vrbovo durch Unter-Semon bis zur Zimamer Reichstraße unter die Bezirksstraßen. (291/Pet.);
- c) über das Gesuch der Gemeinden im Bezirke Stein-Krainburg wegen Ausbaues einer normalspurigen Vollbahn mit elektrischen Betrieben von Stein nach Krainburg (584/Pet.).
7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:
- a) über die Petition der Distriktsarzteswitwe Amalie Wurner in Landstraß um eine Gnadenunterstützung. (141/Pet.);
- b) über die Petition der Distriktsarzteswitwe Hedvige Finz in Laibach um eine ständige Gnadengabe. (118/Pet., 451/Pet.);
- c) über die Petition des Distriktsarztes dr. Dušan Perišič um Einrechnung der Wundarztespraxis in die Pension. (386/Pet.);
- d) über die Petition des Spitalskuraten Gregor Flis und der Vorsteherin der barmherzigen Schwestern Leopoldine Hoppe um Unterstützung:
1. für die Anschaffung von Kirchenstühlen. (320/Pet.),
  2. für die Restaurierung des Innern der Spitalskapelle. (20/Pet.);
- e) über die Petition der Kongregation der Schulschwestern im „Marianum“ um unentgeltliche Spitalsbehandlung der Schwestern. (588/Pet.);
- f) über die Petition der Klostervorstehung der armen Schulschwestern de Notre Dame in St. Michael um Auszahlung des letzten Drittels der schon bewilligten Remuneration. (43/Pet., 164/Pet.);
- g) über die Petition der Vorstehung des Siechenhauses des Hlg. Anton v. B. am Marof, Gemeinde Unter-Idrija um Unterstützung. (480/Pet.);
- h) über die Petition der Verwaltung des öffentlichen Gemeindepitales in Gurkfeld um Vergütung der Verpflegskosten für arme Kranke aus Krain für die Zeit vom 1. Februar 1889 bis 1. Juli 1901. (192/Pet.);
- i) über die Petition des Pfarramtes in Mariafeld um den Ausbau einer Kapelle in der Landesirrenanstalt zu Studenc. (209/Pet.);

- j) o raznih prošnjah proste organizacije okrožnih zdravnikov na Kranjskem. (662/Pet., 660/Pet., 659/Pet.);
- k) o poročilu deželnega odbora radi prošnje predstojništva bolnice usmiljenih bratov v Kandiji glede podpore za razširjenje bolničnega posloplja. (k prilogi 213.);
- l) o prošnji zastopa zdravstvenega okrožja v Postojni za prispevek k zgradbi okrožne bolnice. (550/Pet.);
- m) o prošnjah zdravnikov deželne bolnice:
  1. primarijev za ureditev plače in službenega razmerja. (576/Pet.);
  2. prof. dr. Valente za zvišanje remuneracije in definitivno nameščenje. (217/Pet.);
  3. provizoričnega ordinarija dr. Robide za definitivno nameščenje. (575/Pet.).

- j) über verschiedene Petitionen der freien Organisation der Distriktsärzte in Krain. (662/Pet., 660/Pet., 659 Pet.);
- k) über den Bericht des Landesauschusses, betreffend die Petition der Vorsteherung des Spitales der barmh. Brüder in Kandia um Subvention für die Erweiterung des Spitalgebäudes. (zur Beilage 213);
- l) über die Petition der Distriktsvertretung in Adelsberg um einen Beitrag zum Baue des Distriktspitals. (550/Pet.);
- m) über die Petitionen der Landesospitalärzte:
  1. Der Primarien um Regulierung der Gehalte und des Dienstverhältnisses. (576/Pet.);
  2. des Prof. dr. Valenta um Erhöhung der Remuneration und definitive Anstellung. (217/Pet.);
  3. des provisorischen Ordinarius Dr. Robida um definitive Anstellung. (575/Pet.).

Začetek seje ob 10. uri 35 minut dopoldne.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 35 Minuten vormittags.

Deželni glavlar:

Gospodje, mi smo sklepčni, — seja je otvorjena. Zapisnikarja bosta danes gospoda poslanca dr. Zajec in baron Born. Prosim ju, da zavzameta svoji mesti. (Zgodi se. — Geschieht.)

K točki:

1. Naznanila deželnozbornskega predsedstva.**1. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.**

naznanjam, da mi je došel samostalni predlog gospoda poslanca Gangla in tovarišev, s katerim se vlada pozivlja, naj stori vse potrebne korake, da se izboljšajo poštno prometne zveze z Idrijo. (Glej: Dodatek I. — Siehe: Anhang I.)

Odkažem ta samostalni predlog upravnemu odseku.

Dalje sta došli dve interpelaciji, obe naslovljeni na gospoda deželnega predsednika, in sicer najprej interpelacija gospoda poslanca Gangla in tovarišev o nekem šolskem vprašanju, v kateri vprašajo interpelantje, ali je gospodu deželnemu predsedniku znano, da je na Kovku, občina Šturija, okraj Postojna, nad 80 šologodnih otrok, ki niso nikamor vsolani in torej brez šolskega pouka. (Glej: Dodatek II. — Siehe: Anhang II.)

Druga je interpelacija gospoda poslanca dr. Novaka in tovarišev v zadevi konfisciranja narodnih kolkov družbe sv. Cirila in Metoda z napisom: „20./IX. 1908“. Vprašanje se glasi (bere — liest):

„Je-li c. kr. vladi ta nezakonita konfiskacija znana, po čigavem naročilu se je izvršila in je-li vlada pripravljena, takoj ukreniti vse potrebno, da se ta konfiskacija nemudoma razveljavi in zaplenjeni kolki zopet izročijo prometu?“

Izročam ti dve interpelaciji gospodu deželnemu predsedniku.

Preden preidemo k 2. točki dnevnega reda, bi dal na dnevni red sedaj poročilo o obeh nujnih predlogih, katerih nujnost se je utemeljila koncem zadnje seje, in sicer pride najprej **ustno poročilo upravnega odseka o nujnem predlogu gospoda poslanca Povšeta in tovarišev radi zvišanja tarifov južne železnice.**

Prosim gospoda poročevalca upravnega odseka, da uvede svoje poročilo.

Poročevalec Jaklič:

Visoka zbornica! V zadnji seji deželnega zbora je zbornica soglasno sprejela nujni predlog poslanca tovariša Povšeta zaradi povišanja tarifov na južni železnici. S to stvarjo se je naš deželni zbor že bavil v IX. seji meseca septembra l. l. Takrat smo soglasno sklenili, da kranjski deželni zbor ugovarja nameravanemu povišanju tarifov na južni železnici, ker bi to povišanje preveč zadelo prebivalstvo kranjske dežele, in smo pozvali vlado, da nikakor ne dovoli južni železnici povišati tarife. Podobne sklepe sta storila tudi deželna zbora koroški in štajerski. Dne 29. oktobra smo državni poslanci iz Kranjske, Štajerske, Nižje Avstrijske, Koroške, Tirolske in Pri-

morja zahtevali od železniškega ministrstva, da prepreči zvišanje tarifov, a vse to je bilo bob v steno, vlada ni upoštevala glasov deželnih zborov in državne zbornice, pa je privolila v zvišanje tarifov v škodo dežel in pokrajin, preko katerih teče južna železnica, a v korist bogatih židovskih oderuhov, ki imajo v lasti obligacije in prioritete listine. Za sedaj je vlada dovolila zvišanje tarifov samo za eno leto, a brez dvojbe bo privolila vlada zvišanje tarifov tudi za naprej. Skoraj nemogoče nam je umeti, zakaj je naša vlada tako velikodušna napram južni železnici, ko je vendar znano, da južna železnica višjih dohodkov ne bo prabila v zboljšanje prometnih razmer na južni železnici, v razširjanje in popravo kolodvorov in popolnjenje voznega materiala, ampak bodo te milijone 8 do 10 ali morda še več porabili za to, da plačajo obresti dolga, ki so ga napravili za vzdrževanje železnice, ki ne teče samo po avstrijski državi, ampak tudi po Ogrski in Italiji. To je dejstvo, ki nas naravnost izziva k najhujšemu protestu. Dežele, ki so gospodarsko zaostale, so dobile zvišane vozne tarife takrat, ko so se v severnih deželah poddržavile železnice in so dobile na ta način cenejše tarife. Zvišanje se je izvršilo ob času neznosne druginje, ko se zahteva znižanje voznih cen za marsikako blago, ki se prevaža po železnici, da bi bilo za konsumente ceneje. Naša obrt in trgovina, ki bo z zvišanjem prevoznih cen brez dvojbe tudi zelo prizadeta, bo še težje tekmovala s tujo obrtjo in trgovino, ki dela pod ugodnejšimi razmerami. — S tem, da je vlada dovolila zvišanje tarifov za eno leto, je pa silno poslabšala stališče države nasproti južni železnici za čas, ko se bodo vršile obravnave zaradi poddržavljenja te železnice. Saj se bo vendar morala vlada lotiti tudi tega vprašanja, ker vendar ne gre, da bi naše revne južne dežele bile izročene na milost in nemilost južni železnici, ko se v severnih deželah poddržavljajo zasebne železnice.

Jasno je, da je naša vlada s tem, da je privolila v zvišanje tarifov, silno oškodila državo in prebivalstvo dežel, ki so v območju južne železnice. Tega pa mi zastopniki prebivalstva, ki je pri dovozu in izvozu popolnoma navezano na južno železnico ne moremo mirno prenašati, tembolj, ker se opravičeno bojimo, da bo naše železniško ministrstvo, ki se je izkazalo tako velikodušno nasproti južni železnici in ji je podarilo za letos okroglih 10 milijonov, seveda iz naših žepov, da bo tudi ravnotako velikodušno nasproti južni železnici tudi v bodoče, ker nobenega upanja ni, da bi v enem letu s tistimi milijoni, ki jih bo družba izmaknila našim deželam, tudi Kranjski, sanirala svoje finance. Židom pri južni železnici so se s tem darom, ki so ga na tak lahek način dosegli, vzbudile samo skomine, in najbrž bomo čez nekaj mesecev zopet imeli priliko slišati, da se južna železnica prizadeva še za prihodnja leta doseči zvišane tarife.

Nujni predlog tovariša Povšeta pa ima namen to preprečiti. Upravni odsek se je o njem posvetoval in sklenil:

„Visoki deželni zbor skleni: Deželni zbor naj-odločneje ugovarja, ker je vlada privolila v 7⁰/₁₀ povišanje tarifov na južni železnici, in zahteva, da vlada pod nikakimi pogoji južni železnici ne dovoli uveljaviti povišane tarife tudi za bodoča leta.“

Predlagam, da visoka zbornica ta predlog upravnega odseka odobri.

Deželni glavar:

Otvorjam debato. Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)
Ne, — mi bomo torej glasovali.

Tisti gospodje, ki se strinjajo s predlogom upravnega odseka, izvolijo naj ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj pride na vrsto **ustno poročilo o nujnem predlogu gospodov poslancev dr. Lampeta, Matjašiča, Dularja in tovarišev glede zgradbe železnične proge Metlika—Karlovec.**

Prosim gospoda poročevalca, da poprime besedo!

Poročevalec Jaklič:

Visoka zbornica! Ko je bil leta 1907. sklenjen dogovor med avstrijsko in ogrsko vlado zaradi železnic, ki bi zvezale Dalmacijo z železniškim omrežjem naše države, tedaj smo kazali vsi neko zadovoljstvo, ker se je začela uresničevati želja, ki so jo gojili že dolga leta Jugoslovani. — Samo neka bojazen nas je navdajala zaradi tega, ker je po dogovoru morala graditi velik del te proge ogrska vlada, ki se nikdar ni mogla ogreti za to, da se Dalmacija tesneje zveže z Avstrijo. Pa ker je bil dogovor sklenjen, se je marsikdo tolažil, češ, dogovor je tukaj, železnica se bo morala graditi tako, kakor je dogovor sklenjen. Toda tudi v tem slučaju so se mažarski politiki pokazali take, kakršni so: zahrbtni in verolomni. Priprave za gradbo železnic so se začele zavlačevati na vse načine. Sedaj pa, ko se je začelo resno pripravljati za zgradbo železnice, se je pa pokazalo, kaj nameravajo Mažari, namreč preprečiti ono, kar se je nameravalo s to železnico doseči, onemogočiti tesnejšo zvezo Dalmacije z avstrijskimi deželami. To hočejo doseči na ta način, da bi proga Metlika—Karlovec bila zgrajena kot vicinalna železnica in speljana po tako neugodnem ozemlju preko Ozlja, da bi bilo nemogoče kdaj jo izpremeniti v glavno železnico in položiti še drugi tir. Po tej progbi bi nikdar ne mogli doseči hitrejših vožnj, kakor kakih 20 km na uro, po njej bi ne smeli tudi teči težji stroji in vozovi, kakršni so v rabi na glavnih železnicah, in posledica bi bila, da bi se vršil ves izdatnejši osobni in tovorni promet med Dalmacijo in avstrijskimi deželami preko Budimpešte. Ugodnosti in dobiček od železniške zveze z Dalmacijo, bi imeli samo Mažari. Mažari bi kmalu izrinili ves vpliv avstrijske državne polovice iz Dalmacije in bi si jo tako gospodarsko osvojili. Kaj pomeni to za Jugoslovane,

za prebivalstvo Dalmacije, vidimo na Hrvaškem. Dalmatinci so že nastopili proti tej nečuvni nakani mažarske vlade. Soglasno so protestirali v deželnem zboru, in tudi mi smo v zadnji seji soglasno pritrtili nujnemu predlogu dr. Lampeta.

Upravni odsek se je bavil s tem predlogom in sklenil:

„Visoka zbornica skleni:

Centralna vlada se pozivlja, da z vso odločnostjo zahteva od ogrske vlade, da izpolni protokolično ugotovljeno obvezo v dogovoru z dne 22. novembra 1907, člen I. točka a, b, c ter se proga Metlika—Karlovec gradi kot glavna železnica.“

Predlagam sprejetje tega predloga.

Deželni glavar:

Debata je otvorjena. Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, glasujmo! Gospodje, ki pritrđite navetu upravnega odseka, blagovolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Točko:

2. Priloga 225. **Poročilo deželnega odbora glede nekaterih poprav v načrtu novele k občinskemu redu in občinskemu volilnemu redu z dne 17. februarja 1866, dež. zak. št. 2.**

2. Beilage 225. **Bericht des Landesauschusses, betreffend einige Korrekturen im Entwurfe der Novelle zur Gemeindeordnung und Gemeindevahlordnung vom 17. Februar 1866, L. G. Bl. Nr. 2.**

bi jaz nekoliko zapostavil, namreč pred točko 6., kadar bo absolvirana točka 5.

Na vrsto pride sedaj torej točka:

3. Priloga 216. **Poročilo ustavnega odseka o predlogu poslancev dr. Šusteršiča in tovarišev glede uvedbe volilne dolžnosti za volitve v državni zbor. (Št. XXXIII).**

3. Beilage 216. **Bericht des Verfassungsausschusses über den Antrag der Abgeordneten dr. Šusteršič und Genossen, betreffend die Einführung der Wahlpflicht für die Reichsratswahlen. (Z. XXXIII).**

Poročevalec prof. Jarc:

Visoka zbornica! § 4. volilnega reda za državni zbor z dne 26. jan. 1907, drž. zak. št. 17, se glasi takole (bere — liest): „Deželno zakonodajstvo lahko določi, da naj bodo tisti, ki imajo v dotični deželi pravico voliti, dolžni ob volitvi udov poslanske zbornice izvrševati aktivno volilno pravico. V tem primeru je pridržano deželnemu zakonodajstvu izdati podrobnejše predpise o volilni dolžnosti, zlasti izdati izvršitvena in kazenska določila ter eventualno uvesti mandatni postopek.“

Tako se glasi državni zakon, ki prepušča uvedbo volilne dolžnosti deželnim zborom. V zmišlu tega

določila je sestavil dr. Šusteršič s svojimi tovariši predlog, ki je bil predmet posvetovanja v ustavnem odseku. Ustavni odsek pa predlaga visoki zbornici načrt zakona, s katerim se uvaja v vojvodini Kranjski volilna dolžnost za državni zbor.

Motivi, ki so dovedli ustavni odsek, da je sklenil načrt takega zakona, so sledeči: Volilno pravico smatramo danes za javno funkcijo vsakega državljan. Po splošni in enaki volilni pravici ima vsak državljan pravico, da sodeluje po svojih poslancih pri zakonodaji, torej pri tistem najvažnejšem delu, delu državnega organizma, ki ureja življenje državljanov, v kolikor sega to življenje v politični organizem. Zakoni, ki se sklepajo v državnem zboru, bi naj izražali mnenje večine državljanov. Ta večina pa postane popolnoma iluzorična, ako se ne udeležujejo volitev vsi državljani, ki imajo volilno pravico in ako ne povedo po svojih poslancih indirektno svojega mnenja. Zakoni naj bi bili v demokratični državi, kakor jo hočemo imeti v Avstriji, jasna slika političnega prepričanja ogromne večine državljanov.

Drugi motiv je politična vzgoja našega ljudstva. Ako berete statistiko o volitvah, vidite lahko, da je udeležba pri volitvah v raznih krajih jako različna, minimalna in maksimalna, zavisna od politične agitacije in od notranjega prepričanja volilcev o političnem in gospodarskem pomenu volitev. Zlasti se čuje v meščanskih krogih tožbe, da je meščanstvo napram volitvam apatično in se jih neče udeleževati. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajec: „Res je!“) Raditega je zlasti v interesu meščanskih strank, da se uvede volilna dolžnost za državni in deželni zbor in druge javne zastope. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Dobro, dobro naš skrbni oče!“) Če ljudstvo samo neče skrbeti za udeležbo pri volitvah, mora za to skrbeti država. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Kurator lahkomišljenih ljudi!“)

Ničev je proti temu ugovor glede sitnosti, ki se prebivalstvu nalože z volilno dolžnostjo. Ljudstvo ima za razne zabave mnogo časa in naša dolžnost je, da ljudstvo vzgojimo, da čas, ki ga porabi za volitve, ne bi smatralo za izgubljenega, ampak da bo smatralo ta čas za plodonosno naložen. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajec: „Dobro!“)

Volilna dolžnost ima pa tudi svojo praktično stran. Gospodje vedo, kake sitnosti so z agitacijo. Če se uvede volilna dolžnost, bo ta agitacija olajšana, tudi troški za posamezne stranke se bodo znižali in postali minimalni. (Veselosť — Heiterkeit.)

Kazni, ki so določene v tem zakonskem načrtu, so relativno majhne in se ozirajo ravno na gospodarski položaj posameznikov.

Moj predlog se torej glasi, visoka zbornica naj preide v nadrobno razpravo o tem zakonu.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga, naj visoka zbornica prestopi o predloženem zakonskem načrtu v nadrobno razpravo.

O tem predlogu otvarjam generalno debato.

K besedi je oglašen, in sicer kontra, gospod poslanec Gangl.

Poslanec Gangl:

Visoka zbornica! Moj kontragovor bo popolnoma kratek. Iz razlogov, ki sem se jih usojal navesti v generalni razpravi o novem volilnem redu ljubljanskem in pa iz razlogov, ki sem jih navedel v ustavnem odseku o priliki, ko je bil tam v razpravi načrt za uvedbo volilne dolžnosti za državni zbor, torej iz razlogov, ki so visoki zbornici znani, se izrekam za svojo osebo proti uvedbi volilne dolžnosti. Zdi se mi nepotrebno, da bi te razloge še enkrat ponavljal, in zato samo izjavljam, da za svojo osebo ne morem glasovati za ta zakonski načrt.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich)
Gospod poročevalec?

Poročevalec Jarc:

Ne!

Deželni glavar:

Tudi ne, — torej glasujmo. Gospodje, ki ste za to, da se v zakonskem načrtu prestopi v nadrobno raspravo, prosim ustanite.

(Zgodí se — Geschieht)

Sprejeto.

Nadrobno razpravo hočem tako razdeliti, da bomo najprej pretresali §§ 1. do inkl. § 4., in od § 5. naprej do konca, torej o §§ 5. do inkl. 11. bo potem druga razprava.

Prosim gospoda poročevalca, da poprime besedo.

Poročevalec Jarc:

§§ 1-4, obsegajo načela uvedbe volilne dolžnosti.

§ 2. našteva kazni, to je globe od 1 do 50 K.

§ 3. navaja dejstva, ki opravičujejo volilca, če se ni udeležil volitve.

§ 4. izreka, kdo ima pravico kaznovanja.

Predlagam, da visoka zbornica te paragrafe sprejme po načrtu.

Deželni glavar:

Debata je otvorjena, k besedi se je oglasi gospod poslanec dr. Novak.

Poslanec dr. Novak:

Visoka zbornica! K § 2. tega zakona si dovoljujem nekatere pripombe. § 2. pravi: Kdor se brez upravičenega razloga odtegne svoji volilni dolžnosti, se kaznuje z globo od 1 do 50 K.

Razlogi, ki jih je navedel gospod poročevalec za vpeljavo tega zakona, so morda prav tehtni, ali kakor hitro se postavimo na stališče, da se mora vsak

državljan udeleževati volitev v državni zbor, tedaj mora biti tudi sankcija primerno izrečena. Z globo od 1 do 50 K je pa ta sankcija v prenizki, naravnost v smešni meri izrečena. Mislite si, gospoda moja, slučaj kakega premožnega človeka, kateremu je veliko na tem ležeče, da se volitve ne udeleži, ker se neče zameriti ne na eno ne drugo stran. Ta se bo naravnost smejal globi 1, 10 ali 50 K. 50 K je najvišja kazen, ki se pa navadno prvič ne diktira. Moje mnenje je, če smatrate to volilno dolžnost resno, in če je treba volilce prisiliti s primernimi sredstvi, da gredo voliti, potem naj se globe zvišajo. Stavim torej izpreminjevalni predlog: § 2 naj se glasi:

„ . . . . se kaznujejo z globo od 1—500 K.“
 V tej meri naj se potem tudi kazni izrekajo. (Veselost na levi. — Heiterkeit links. — Odobravanje v središču. — Beifall im Zentrum. — Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „Ima nekaj zase, ampak sankcionirano ne bo!“)

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil gospod poslanec dr. Krek.

Poslanec dr. Krek:

Visoka zbornica! Dr. Novak je navedel slučaj, da bi se kak zelo bogat mož bal zameriti eni ali drugi stranki in vsled tega ne bi hotel iti volit. Po mojem mnenju pa bo gotovo več takih zelo revnih ljudi, ki se bojijo komu zameriti, kakor pa zelo bogatih, in ako pride tak revež pred sodišče, in ima sodnik možnost, naložiti mu globo do 500 K, ga lahko s tem uniči. Zato predlagam, da naj ostane § 2. takšen, kakor ga predlaga ustavni odsek. (Odobravanje na levi. — Beifall links.)

Deželni glavar:

Ako nihče več ne želi govoriti, — (nihče se ne oglasi — niemand meldet sich) — je debata zaključena in sklepčno besedo ima gospod poročevalec.

Poročevalec Jarc:

Pripomnil bi k izpreminjevalnemu predlogu, ki ga je stavil dr. Novak z ozirom na to, da bi se kdo bal zameriti kaki stranki, da so volitve splošne, direktne in tajne. Vsak zapiše na list kogar hoče, in če se neče nobenemu zameriti, naj pa odda bel listek. Zato je po mojem mnenju višja sankcija, kakor jo predlaga načrt, popolnoma nepotrebna. Vstrajam pri načrtu, kakor ga predlaga ustavni odsek.

Deželni glavar:

Preidemo sedaj na glasovanje, in sicer bom najprej dal na glasovanje § 1. Gospodje, ki ste za tiskani § 1., izvolite ustati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Je sprejet.

Sedaj bomo glasovali o § 2., toda brez teh besed „z globo od 1 do 50 K“.

Gospodje, ki ste za besedilo tega paragrafa, toda brez tega dostavka o normirani kazni, izvolite ustati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj moramo najprej glasovati o predlogu gospoda poslanca dr. Novaka, da naj se, kdor se brez opravičenega razloga odtegne svoji volilni dolžnosti kaznuje „z globo od 1 do 500 K“.

Gospodje, ki ste za ta višji nastavek, prosim, ustanite.

(Zgodi se — Geschieht.)

Predlog je padel.

In sedaj prosim tiste gospode, ki ste za normiranje kazni od 1 do 50 K, da blagovolite ustati.

(Zgodi se Geschieht.)

Sprejeto, in s tem je sprejet § 2.

Sedaj bomo glasovali o §§ 3. in 4., proti katerima ni ugovora. Gospodje, ki se strinjajo s § 3. in 4., izvolijo naj ustati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

In sedaj preidemo na drugi kompleks k §§ 5. do inkl. 11., ki so skupaj v razpravi.

Gospod poročevalec ima besedo.

Poročevalec Jarc:

§§ 5.—11. izvršujejo to, kar je v prejšnjih paragrafih principiarno sklenjeno.

§ 5. govori o tem, kako se naj ima volilce v evidenci, ali izvršujejo volilno dolžnost ali ne.

§§ 6., 7. in 8. govore o kazenskem postopanju proti tistim, ki so prekršili volilno dolžnost. Uvedeno je najkrajše postopanje, to je mandatno.

§ 9. govori še poleg tega o tem, da naj se že pri razpisu volitev opozori volilce na bistvene določbe tega zakona. Predlagam, da se ti paragrafi sprejmejo neizpremenjeni, kakor jih predlaga ustavni odsek.

Deželni glavar:

Ali hoče kdo govoriti?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Nihče, — torej prosim glasovati. Gospodje, ki se strinjate s §§ 5. do inkl. 11., izvolite, prosim, ustati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj bomo še glasovali o naslovu in uvodu tega zakona.

Tu je k besedi oglasen gospod poslanec dr. Šusteršič.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Oglasil sem se samo zaradi tega k besedi, da pri tej priliki naslovim na visoko vlado poziv, da kadar bo ta zakon sankcioniran, skrbi tudi za to, da bo v večjih, bolj razširjenih občinah zadostno število volilnih komisij in sicer

krajevno razdeljenih. Mi imamo velikanske občine po deželi, n. pr. Šmihel Stopiče pri Novem mestu, Dobrunje, Žužemperk itd., kjer bi bilo težko izvesti volilno dolžnost, ako se obenem ne skrbi za za dostno število volilnih komisij. Ako bi se to ne zgodilo, ako bi vlada tej želji ne ugodila, potem bi bila pravzaprav vlada glavni krivec, ako bi volilci ne izvrševali svoje volilne dolžnosti, in v tem zmislu bi morali mi potem v novem zakonu prav zaprav določiti instance, ki bi kaznovala vlado za zanemarjenje njene dolžnosti, katero bi bilo v tem slučaju res kaznivo. Prosim torej gospoda deželnega predsednika, naj izvoli vzeti ta poziv, glede katerega mislim, da smo vsi edini, na znanje.

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil gospod deželni predsednik.

C. kr. deželni predsednik baron Schwarz:

Visoka zbornica! Izrekam, da bom ukrenil potrebno, da se ustreže tej želji, ampak izrekam obenem tudi željo od svoje strani, da naj se občine pravočasno oglašijo s predlogi, kako se ima zgoditi glede volilnih komisij.

Deželni glavar:

Bomo sedaj glasovali. Gospodje, ki ste za uvod in naslov zakona, prosim ustanite.

(Zgodi se — Geschieht).

Sprejeto.

Poročevalec Jarc:

Predlagam tretje branje.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga tretje branje.

Gospodje, ki se strinjate z načrtom zakona v celoti, blagovolite ustati.

(Zgodi se — Geschieht).

Načrt zakona je v celoti sprejet in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Na vrsto pride točka:

4. Priloga 223. **Poročilo finančnega odseka o proračunu bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenškega zaklada za l. 1910.** (k prilogi 105).

4. Beilage 223. **Bericht des Finanzausschusses über den Voranschlag des Krankenhaus-, Irrenhaus-, Gebärdhaus- und Findelfonds pro 1910.** (zur Beilage 105).

Poročevalec Pogačnik:

Visoka zbornica! Finančni odsek je vzel v pretres poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni bolničnega, blazničnega, porodniškega in najdenškega zaklada za leto 1910. s skupnim potreb-

ščino 907.497 K, skupnim pokritjem 230.106 K, tedaj s skupnim primanjkljajem 677.391 K. O celi razpravi, katere sta se udeležila tudi izvedenca tehnik in zdravnik, smo podali posebno poročilo v prilogi 223., katero izvolite vzeti v roke.

Finančni odsek predlaga:

„Visoki deželni zbor skleni

I. Odobri se proračun za leto 1910., in sicer:

A. Bolnični zaklad:

Skupna potrebščina	463.100 K
pokritje	182.232 „
primanjkljaj	280.968 K

B. Blaznični zaklad:

Skupna potrebščina	244.525 K
pokritje	42.341 „
primanjkljaj	202.184 K

C. Porodnični zaklad:

Skupna potrebščina	34.709 K
pokritje	4.891 „
primanjkljaj	29.818 K

D. Najdenški zaklad:

Skupna potrebščina	15.163 K
pokritje	642 „
primanjkljaj	14.521 K

II. Deželni zbor pripozna potrebo izpopolnitve v bolnici in preosnove v blaznici ter naroča v ta namen deželnemu odboru, naj izdela čimnajpreje natančen program.

1. V delno rešitev tega programa se dovoli za leto 1910. neprekoračni kredit v znesku 150.000 K, katerega sme deželni odbor v slučaju potrebe potom posojila pokriti, odnosno v ta namen porabiti glavnico, ki je last bolničnega zaklada. Iz tega naj se pokrije potrebščina za zgradbo prosekture, dopolnitve infekcijskega in opazovalnega oddelka, za napravo detajlnih načrtov za zgradbene izpremembe, med katerimi bodi v prvi vrsti omenjena preskrba bolj primernih ubikacij za sestre, device in druge uslužbence dobrotelčnih zavodov.

2. Deželnemu odboru se naroča, da izposluje tako za zgradbo, kakor za obrat v novi prosekтури državni prispevek.

3. Deželnemu odboru se naroča, da predloži izdelane podrobne načrte in proračune za one zgradbe, katere je izvršiti počenši s 1. januarjem 1911, v prihodnjem zasedanju.

4. Deželnemu odboru se naroča, da sklepu pod II. 1., izposluje Najvišje potrjenje.

Slednjič predlaga finančni odsek resoluciji:

1. Deželnemu odboru se naroča, da izposluje sedanjim razmeram primerno zvišano oskrbnino za bolnike v deželni bolnici.

2. Deželnemu odboru se naroča, da se začasno dobi prostor na opazovalnem oddelku, da se premetijo hiralci v prisilno delavnico.“

Predlagam, da prestopimo na podlagi tiskarnega poročila finančnega odseka v specialno debato.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga prehod v specialno razpravo. Otvaram tedaj splošno razpravo. K besedi je oglašen gospod poslanec dr. Oražen.

Poslanec dr. Oražen:

Visoka zbornica! V prilogi čitam stavek, ki se glasi sledeče: „Zidalo se je za potrebe tedanjega časa, mislilo se pa ni za 10 let naprej.“ Priznati moram, da je ta stavek res nekoliko upravičen, ker izkušnja uči, da so vsi prostori vsled naraščajočega števila bolnikov veliko premajhni, in jaz le želim, da bi te dozidave, katere bodo gospodje sklenili, zadostne tudi po preteku več let, da se ne bo moglo o teh dogradbah ravnotako reči, da se ni mislilo pri njih za 10 let naprej.

Ni danes moj namen, da bi kritiziral predloge visokega deželnega odbora, ker priznati moram, da je notri obseženo skoro vse, kar je mogoče izpeljati z denarnimi sredstvi, ki jih ima dežela na razpolago. Vendar pa si bom dovolil staviti nekatere nasvete in prosim, da jih deželni odbor blagovoli upoštevati, ko začne celo stvar graditi.

Preidem na posamezne točke. Resnica je, da je sedanje administrativno poslopje slabo, lahko se reče, pod vsako kritiko. Nastanjena je tam soba za ravnatelja, za kurata, dalje je tam cela administracija, lekarna in soba za inspekcijskega zdravnika, ki sprejema bolnike. Temu bo nekoliko odpomagano s tem, da se napravi drug paviljon z dvema sprejemnima sobama, kjer so bolniki lahko ločeni, ako je med njimi takih, ki imajo infekciозne bolezni. Nekaj pa pri tem še pogrešam. Po mojih mislih bi bilo dobro, ako bi bila zraven tudi kopel za inspekcijskega zdravnika, ker ni zadosti, ako pride zdravnik v dotiko z infekciозnimi boleznimi, da sleče svoj plašč, ampak ako se hoče res pošteno desinficirati, da ne bo prenašal bolezni, je potrebno, da se skoplje. Zato mislim, da bi bilo prav, če bi ta moj nasvet deželni odbor pri zgradbi paviljona upošteval.

Ravnotako bi bilo dobro, da bi imeli desinfektor, da si lahko zdravnik desinficira tudi obleko. To je navadna omara, v kateri se obleka s pomočjo različnih parov desinficira. Izrekel bi tudi še željo, da naj bi pri sprejemanju bolnikov bil uradnik, ki je malo bolj inteligenten, ne kak navaden človek, ki zna komaj pisati, ker je mučno za bolnike, ako se jih izprašuje o generalijah na dolgo in široko, in pri tem počasi piše. Torej malo boljši uradnik naj bi bil, ne navaden. To je kar se tiče paviljona, kjer se bodo sprejemali bolniki.

Kar se tiče blaznice-hiralnice, bi le to opomnil, da se popolnoma strinjam s tem, kar predlaga de-

želni odbor, da naj bode psihiatrični oddelek in posebej opazovalnica, ker resnica je, da je mučno za ljudi, kateri so akutno oboleli na kaki psihozi, da se jih odda v medicinski oddelek, kjer so samo štiri sobe na razpolago in kjer jih dotični zdravnik ne more opazovati, kakor bi bilo potrebno. Vzemimo na primer akuten alkoholizem. To je stvar, pri kateri je človek popolnoma zdrav, ko izginejo znaki alkoholizma. Ker pa ni dovolj prostora na medicinskem oddelku, se zgodi, da morajo takega človeka oddati v blaznico, in to je jako mučno, ako mora zaradi akutne bolezni iti v blaznico in potem hoditi s tem madežem po svetu, ko bi vendar lahko že na opazovalnici ozdravel. Saj poznate, kake so razmere pri nas in kakšna je človeška narava, da če se le more, se reče kaj slabega o kom in se mu predbaciva, da je bil že v blaznici. Stvar ima pa tudi lahko pravne posledice za dotičnika, ker pride vsled tega dostikrat pod kuratelo, ter je torej bivanje v blaznici zanj nedoglednih posledic, in zato je popolnoma prav, da se bo naredila v tem oddelku, ki je sedaj namenjen za blaznico-hiralnico, opazovalnica.

Ne morem se pa popolnoma strinjati s tem, da se hoče bolnike iz blaznice-hiralnice premetiti v prisilno delavnico. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Samo provizorično!“) Resnica je, da je sedaj v prisilni delavnici nekaj prostora na razpolago. Kolikor sem se informiral, je nekaj prostora zato, ker je slučajno nekaj manj prisiljencev v prisilni delavnici. Ampak to ni glavni vzrok, temveč zato je nekaj prostora, ker po leti prisiljenci delajo na Jesenicah, na Notranjskem in drugod. Po zimi je pa manj prostora, in jaz dvomim, da bi se dobilo prostora za 100 hiralcev. Drugič pa to nikakor ne odgovarja humanemu naziranju, katero moramo imeti napram bolnikom, ako se spravijo hiralci v prostore, ki so namenjeni kaznjencem. Med hiralci je tudi takih, katerih duša in um nista popolnoma otemnela. To so, rekel bi, mali bebcji, a vendar razumejo, kak je položaj in okoliš, in to je zanje deprimujoča stvar. Poleg tega pa v prisilni delavnici hiralci nimajo vrta na razpolago, ki ga za sprehajanje jako rabijo. Ako misli deželni odbor samo na provizorno nastanjenje hiralcev v prisilni delavnici, bi se jaz s tem že še sprijaznil, ampak priporočal bi deželnemu odboru, naj skrbi, da ta provizorij ne bo predolgo trajal.

Potem preidem k prosekturi. To je predmet, po katerem žele že dolgo vrsto let ne samo ljubljanski zdravniki, ampak tudi zdravniki po deželi. Vedno, kadar je prej nanesel razgovor o prosekturi v deželnem zboru, se je poudarjalo, da mora tudi država nekaj prispevati k stroškom prosekture, ter da dežela ne more sama vsega storiti. Popolnoma odobrujem stališče, da je vlada poklicana prispevati k prosekturi, ker je zares ravno vlada dolžna, da iz zdravstveno-policijskih ozirov posebno pri epidemijah skrbi za to, da zdravniki natančno vedo, za kaj se gre in kako jim je nastopati proti boleznim. Da se pa pri epidemijah res stavi lahko pra-

vilna in točna diagnoza, je pa potrebna natančna bakteriološka preiskava, zato pa je treba posebnih specialnih studij. Vlada je poklicana skrbeti za to, da je za ljudsko zdravje dovolj skrbjeno in zato je pozvana visoka zbornica, da tudi ona sedaj energično zahteva od vlade tak prispevek, kakor ga je dolžna dati na korist ljudskega zdravja. Prosektura je pa važna tudi iz drugih razlogov, ne samo da se zdravniki na nji uče, kajti res je, da človek nikoli zadosti ne zna, posebno zdravnik ne, pri katerem veda neprestano napreduje. Prosektura bo pa imela tudi veliko druge praktične važnosti in pomena. Na prosekturi kontrolira zdravnik samega sebe, stavi diagnozo, in potem, ako je potrebna sekcija, vidi na sekciji, ali je bila diagnoza res pravilna in ali je bilo zdravljenje pravo; vidi pa tudi patološko izpremembo, ki se vrši v človeškem telesu in vsled vsega tega mu je diagnoza jako olajšana.

Stvar je pa tudi v profilaktičnem oziru posebno velikega pomena. Vzemimo na primer tuberkulozo, katero je v prvem času jako težko konstatirati, kadar se pa konstatira, je pa navadno že prepozno. S pomočjo prosekture bo pa mogoče konstatirati tuberkulozo takoj v početku, ko se lahko še pomaga. Ali pa ako vzamemo drugo jako razširjeno bolezen, to je raka, katerega je tudi jako težko spoznati brez histološke preiskave. Tudi za spoznavanje in zdravljenje raka bo torej prosektura velike vrednosti, in kakorkoli bodo velike žrtve dežele za prosekturo, moram vseeno izjaviti, da za nobeno stvar ne bom s takim veseljem in tako iz srca glasoval, kakor ravno za prosekturo. Priznavam pa še enkrat, da je vlada moralno vezana in dolžna prispevati kolikor mogoče za prosekturo.

Nadalje bi omenil še zdravljenje z Röntgenovimi žarki. V deželni bolnici imamo sicer kabinet za Röntgenove žarke, ampak vsi tisti zdravniki, ki so bili kedaj sekundariji v deželni bolnici, mi bodo pritrdili, da ta Röntgenova soba za sedanje potrebe ne zadostuje. Vsi tisti sekundariji bodo priznali, da so morali, ko so zadostili svojim dnevnim opravilom, v svoji sobi izvrševati fotografije. Ne samo, da so zdravniki vsi izmučeni, ker morajo do 9. ure zvečer delati te fotografije, ampak tudi iz drugih, strokovnih ozirov bi nasvetoval deželnemu odboru, da bi poskrbel za to, da bo Röntgenov aparat nastanjen čisto posebej. Ako je poseben paviljon predrag, naj se da v ta namen vsaj posebna soba in naj se dodeli temu oddelku poseben zdravnik, ki se bo s tem pečal, kajti sedaj se Röntgenovi žarki ne uporabljajo samo za preiskavanje, če si je kdo zlomil kakšno kost, ali je bil obstreljen. Sedaj se rabijo Röntgenovi žarki tudi pri notranjih boleznih in imajo sploh veliko bodočnost. Če hočemo, da smo tudi tukaj na višini, moramo imeti tak paviljon, in zato bi jaz to priporočil visokemu deželnemu odboru v premissljevanje in uvaževanje.

Nadalje preidem na deželno blaznico na Studencu. Da so tam res take razmere, ki ne odgovarjajo ne v higijeničnem, ne v humanitarnem oziru modernim zahtevam, temu bo vsakdo pritrdil, in v finančnem

odseku se je reklo, da so te razmere naravnost skandalozne. Ni vpeljan vodovod, ni prave kanalizacije, kuhinja tudi ne odgovarja, stanovanje sester je v neznosnem stanju, luč ni električna, ampak še vedno petrolejska (Poslanec — Abgeordneter dr. Krek: „Res je!“) itd. Tedaj vsem nedostatom se bo prišlo po predlogih deželnega odbora kolikor mogoče v okom. Razširili se bodo tudi prostori, da bo mogoče sprejeti več bolnikov. Omenil bi pri tem le še nekaj, česar v poročilu ne najdem. Sedaj je zdravljenje tako razdeljeno, da ima en zdravnik vse ženske in eden vse moške bolnike. Jaz ne najdem, pravega povoda, in kakor so mi drugi kolegi vsi izjavili, tudi oni ne, da je zdravljenje tako razdeljeno, ampak moralo bi se razdeliti tako, da bi eden zdravnikov imel v oskrbi vse akutne moške in ženske bolnike, drugi pa vse kronične moške in ženske slučaje. To bi gotovo odgovarjalo željam in nazorom zdravnikov.

Nekaj še pogrešam v poročilu, kar mi je zelo pri srcu. Najdem sicer v proračunu, da dežela da 15000 K za oskrbovanje najdencev v tujih zavodih, ampak ako bi sami imeli tak zavod, bi gotovo več dosegli. Tukaj pa ne mislim najdenišnice, kakršno si navadno predstavljamo, v katero spadajo samo oni najdenci, ki se jih pobere na ulici, ampak v to najdenišnico naj bi se sprejemali ne samo nezakonski, ampak tudi zakonski otroci tistih staršev, ki nimajo dovolj časa in prilike pečati se z otroci. Pomislite, kaj se zgodi z otrokom, ki se rodi v bolnici. 14 dni, dokler je mati v bolnici, se otroku dobro godi, da je od dne do dne lepši, čez 14 dni pa, ko zapusti nezakonska ali zakonska mati bolnico, če je revna, odda otroka rejenicam v mestu ali pa na deželi, in reči moram, če se da otroka v rejo na deželo, je še veliko bolje preskrbljen, kakor pa v mestu. Na deželi ima vsaj čist zrak, pri rejenicah v mestu pa so dve do tri osebe v eni majhni sobi in poleg njih še par otrok. Take otroke je težko pogledati, srce se krči človeku, ko vidi, kako največji zaklad države v takih sobah gnije in gineva od same umazanosti. Tiste ženske, katerim so taki otroci izročeni v skrb, ne skrbne, da bi otrok telesno napredoval, ampak za to, da vsak mesec dobe od nezakonskega ali, ako je delavec, zakonskega očeta denar, za katerega so se pogodili za hrano otroka. Posledica tega je žalostna številka, da na Kranjskem 31⁰/₀ novorojenčkov umre, in k tej visoki številki najdenčki gotovo največ pripomorejo. Zato bi jaz toplo priporočal deželnemu odboru, naj bi se pečal tudi z ustanovitvijo lastne najdenišnice. Vem da bo zavod povzročil velike troške, ampak pomisliti moramo ravno mi Slovenci, katerih meje se krčijo od dne do dne, da nam je gledati na to, da si ohranimo kolikor največ otrok, kajti za nas je človeški material narodni kapital. (Odobrovanje — Beifall.)

Potem bi se usojal pripomniti še nekaj zaradi velikih troškov, ki jih ima dežela za oskrbo bolnikov v tujih bolnicah. Tu prideta največ v poštev bolnici v Trstu in Zagrebu. Dežela mora za oskrbo bolnikov v tujih bolnicah plačevati ogromne vsote;

kakor vidim v proračunu za l. 1910., figurira tam v ta namen številka 300 000 K. Res je, da je naših ljudi jako mnogo izven Kranjske, posebno v Trstu in na Hrvaškem, in če tam naš človek zboli, nima nikogar, do katerega bi se obrnil za pomoč, kakor bolnico. Ali nekaj drugega se mi zdi umestno. Navadno niso te bolnice tako prenapolnjene, kakor pri nas, in Kranjska je dober plačnik, ki vedno točno plačuje; zato se tudi teh bolnikov ni mogoče iznebiti in zato ostanejo neprimerno dolgo v teh bolnicah. Vodstvu je namreč tudi na tem ležeče, da so prostori vedno zasedeni in plačani. Tega pa, da mora plačati dežela za bolnike 300.000 K, niso krive samo tuje bolnice, ampak tudi tiste male bolnice na Kranjskem, ki niso opremljene, kakor bi bilo treba. Te bolnice so jako vesele, da imajo različne ljudi notri, ki so nekaki hiralci, troški dežele pa le pri tem vedno rastejo. Po mojem mišljenju bi bilo prav, in to mnenje sem kot hospitant slišal izrečeno tudi v finančnem odseku, da bi se nastavljal deželni zdravstveni referent, ki bi imel nalogo in pravico, da bi hodil lahko v te domače bolnice, glavno pa v Trst in Zagreb, in tam imel pravico inspiciirati in moč reči: ta in ta ne spada več v bolnico, mi ga vzamemo na Kranjsko. Na ta način bi se dalo jako mnogo prihraniti. Treba pa bo seveda, da stopi deželni odbor v tem oziru v dotiko z vlado in vsemi deželnimi odbori, da bo ta nastop enostaven in res uspešen.

Sedaj bi pa še nekaj splošnih opazk navedel. Pa tudi te opazke naj se vzamejo tako, kakor sem jih mislil. Kakor jih bom sedaj mirno in stvarno razpravljaj, prosim, naj se mi tudi mirno in stvarno odgovarja.

Znano je, da je vodstvo bolnice, bodisi strokovno ali pa administrativno, že 10 let v nekem provizornem stanju. Jaz mislim, da bi bilo le v prid zavodu, ako bi se stvar enkrat definitivno rešila. Naj se enkrat definitivno ustanovi strokovno in administrativno vodstvo, in naj se tudi vodja primerno upošteva, da ne bodo uslužbenci hodili preko njegove glave do deželnega odbora, ker s tem le trpi ugled in disciplina.

Potem bi še čisto prijateljsko omenil neko inspekcijo, ki se je, kakor sem čital, vršila ponoči. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajec: „Pusti no!“) Saj ne bom napadal. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajec: „To je za cajtenge!“) Jaz priznavam popolno pravico vsakemu deželnemu odborniku, posebej pa še referentu, da ima pravico, kadar hoče, inspiciirati dobrodельne zavode. Nekaj bi mu pa oporekal, to namreč, da hodi po oddelkih, ne da bi prej poklical inspekcijskega zdravnika. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Če ga pa notri ni!“) Reklo se mi je, da ga je hotel portir poklicati. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Portir je rekel, da ne ve kje je!“) Jaz bi prosil goospe referenta deželne bolnice, da drugič toliko upošteva zdravniški stan in zdravnike, da ob taki priliki pokliče inspekcijskega zdravnika. Če se je dotični zdravnik pregrešil, ima deželni odbor itak potem še svojo pot naprej, ampak

če hodi referent sam po oddelkih, napravi to mučen utis in tudi zdravniški ugled na tem trpi. Še bolj pa trpi, ako se potem izprašuje različne uslužbenice, kakor se je to zgodilo, če sem prav informiran, kaj delajo zdravniki v tem in tem času. (Poslanec — Abgeordneter Hladnik: „Saj imajo žandarji tudi tako pravico!“)

Nadalje bi še eno stvar pripomnil. Ne bom s tem nikomur ničesar predbacival, ampak izvedel bi le rad, ali je res, kakor se je ta stvar izvršila in ali to odgovarja predpisom. Govori se, da je deželni odbor oddal službo ordinarija ali primarija. Dotični zdravnik ne izvršuje nobene službe, plačo pa vseeno vleče. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajec: „Ti moraš vendar zdravniške interese zastopati!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Deželne tudi!“) In če se je komu taka služba dala, usojal bi se vprašati deželni odbor, ali je po njegovem mnenju upravičeno, oddajati take službe brez razpisa ali ne. Če nisem prav informiran, prosim, naj se me pouči.

S tem končam. Brez ovire priznavam, da je poročilo, ki ga je predložil deželni odbor, jako lepo in res v korist našim dobrodельnim zavodom. Jaz bi le prosil, da bi se, ako mogoče, izboljšalo, kar sem kritiziral, in upoštevalo, kar sem nasvetoval, ter da bi deželni odbor v doglednem času to tudi izvršil. (Odobrovanje v središču. — Beifall im Zentrum.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec dr. Zajec ima besedo.

Poslanec dr. Zajec:

Visoka zbornica! Tovariš dr. Oražen je koncem svojega govora povdarjal, da je poročilo, kakor leži pred nami, res izborna, in to priznanje od strani dr. Oražna, ki je kritiziral nekatere malenkosti, zlasti postopanje deželnega odbornika profesorja Jarca, je uvaževanja vredno. Jaz samo splošno povdarjam, da se s poročilom, kakor je tukaj, strinjam. Vendar bi pa ob tej priliki hotel še povedati nekaj misli, katerih ni v poročilu in katerih se tudi ni dotaknil dr. Oražen. Najprej posnamem iz poročila samo te konkretne stvari. Prvič, da se sedaj definitivno reši vprašanje prosekture. O važnosti prosekture mi ni treba izgubljati besed. O tem se je v finančnem odseku, v zdravniškem društvu in v tej visoki zbornici že opetovano temeljito razpravljalo. Informirala se je o tem vprašanju tudi že visoka deželna vlada, in torej konstatiram z radostjo, da bo to vprašanje za deželo kranjsko ugodno rešeno. To je ena konkretna stvar.

Druga konkretna stvar pa stoji v prvi točki tega predloga, da se namreč izpopolni infekcijski in opazovalni oddelek.

To sta torej dve stvari, ki jih bomo v kratkem času doživeli. Vse druge stvari pa, ki jih navaja poročilo, so samo načrt, program za bodočnost, za l. 1911., ali pa mogoče še za poznejša leta. V po-

ročilu je čisto programatično izjavljeno, kar mora deželna kranjska z ozirom na javno zdravstvo storiti, v kolikor so zdravstvene naprave nezadostne in v kolikor se morajo brezpogojno izvršiti, če hočemo, da ugodni kulturnim, socialnim in zdravstvenim potrebam modernega časa.

O deželni bolnici ne bom govoril. Kopeli, stranišča in druge take malenkosti niso stvari, o katerih je razpravljati v tej visoki zbornici, ker so to stvari tehnikov. Samoposebi je umevno, da mora vsaka taka stvar, ko se zgradi, odgovarjati zdravstvenim zahtevam sedanjega časa.

Jaz bi samo glede blaznice hotel izpregovoriti nekoliko svojih misli. V tem poročilu se slika stvar nekako tako, kakor da bi se hotelo to velevažno vprašanje zopet reševati na način krparije. Jaz za svojo osebo s tem nisem zadovoljen in ne bom zadovoljen in se bom oglašal toliko časa, dokler se enkrat to pereče vprašanje ne reši vsaj za desetletja, da se ne bodo ponavljale pritožbe o blazništvu kranjske dežele, kakor doslej vsako leto. Predaleč bi seveda šlo, ako bi Vam hotel vse podrobnosti v tem oziru razložiti, in zaradi tega rečem samo to, da se mora blaznica graditi v takem slogu, da ne bo zadoščala samo sedanjim potrebam, ampak vsaj za 20 do 30 let. Rekel bi kdo: Obstoja že ta blaznica in v tem času ne bo potreba nove blaznice. (Poslanec — Abgeordneter dr. Krek: „Če bodo ljudje manj šnopsa pili!“) Ampak v modernih časih, dr. Krek, je že tako, da imamo sicer mi, kar nas je abstinentov, željo in dobro misel, da se omeji alkoholizem, ki je pravzaprav največji provzročitelj duševnih bolezni (Klic v središču — Ruf im Zentrum: „Zajec abstinent!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Krek: „Ga že imamo, je že zapisan!“), ampak vkljub temu bo umobolnih vedno veliko. Jaz bi torej želel, da bi se deželni odbor, ko bo imel o poročilu razmišljati, vendar oziral na socialne potrebe dežele kranjske v tem zmislu, in da bo, če le mogoče, izkušal gledati na to, da se blaznica res izvede, kakor je potrebno. Ako hočemo mi blaznico napraviti, kakor bi bila potrebna, potem seveda bi silno obremenili deželne finance. Jaz imam za svojo osebo v tem oziru nekak načrt, ampak tega načrta se niti ne upam vreči v zbornico, ker je finančni efekt njegov tak, da bi rabili 8.000.000 K. (Klic v središču — Ruf im Zentrum: „Oh!“ — Poslanec — Abgeordneter Hladnik: „Za vino in šnops pa damo trideset milijonov na leto!“) Toliko bi torej znašali troški, ako bi hoteli res imeti blaznico, ki bi odgovarjala modernim potrebam. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Raje začnite zopet vino piti, dr. Zajec, kakor pa takšne načrte delati!“)

Iz poročila posnemam, da se hoče izvršiti različne adaptacije v tej blaznici in nekoliko oddelkov dograditi. Mogoče bo to zadostovalo nekaj časa, ampak v kratkem času bomo sedeli zopet tu in poslušali pritožbe glede blaznice. Če bi bili v stanu, deželne finance urediti res tako, da bi mogli spraviti v okvir teh deželnih financ tudi rešitev tega vprašanja, potem bi bila stvar seveda najboljše re-

šena. Ampak to je vprašanje menda bližnje bodočnosti, namreč kako bo država izvedla akcijo o asanaciji deželnih financ. Potem bi bila dana morda tudi deželnemu odboru prilika, da se ozira na te upravičene socialne potrebe. (Poslanec — Abgeordneter dr. Krek: „Kannitverstan!“) Blaznica bi morala imeti prostora najmanj za 1000 bolnikov in stati na dovolj obširnem prostoru, ker moderna psihiatrija zahteva, da imajo bolniki tudi priliko za delo. Moralo bi biti več oddelkov, in sicer oddelek za mirne, ki bi opravljali delo, potem za mirne nedelavce, ki niso za nobeno delo, potem oddelek za nemirne delujoče, ki samo tupatam niso sposobni za delo, in potem zopet za nemirne delavce. Torej to bi bili štirje oddelki za blaznico. Seveda imamo še druge bolnike, takozvane blazne hirajoče. Ti bi naj seveda ne bili objekt za blaznico, ampak za blaznico-hiralnico. To vprašanje bi se moralo seveda zopet posebej rešiti. In potem bi morali imeti oddelek za akutne slučaje psihoze, kjer bo zastavili krepko terapijo. Za take slučaje bi seveda morali napraviti dobro moderno opazovalnico, opremljeno z vsemi terapevtičnimi pripomočki. To so tri stopinje, opazovalnica, blaznica in potem blaznica-hiralnica. To najdete povsod v kulturnih državah, in dokler pri nas tega ni, ni vprašanje deželne bolnice definitivno rešeno. Samo te opazke sem hotel napraviti, kar se tiče blaznice. Jaz bi le želel, da bi gospodje od deželnega odbora o njih resno premišljali. (Poslanec — Abgeordneter grof Barbo: „Smo že dosti!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Ali večina deželnega odbora kdaj neresno misli?“) Padla je tudi beseda zaradi drugega primarija na kirurški oddelku. Jaz sem za svojo osebo na tem stališču, in po mojih mislih mi bo pritrtil tudi dr. Oražen, da je to stališče pravilno, da nobenega dvoma ni, da je treba, da se ustanovi še eden kirurški oddelk. Saj imate drugod manjše bolnice, kakor je naša, pa imajo dva kirurška oddelka. Mogoče je, da bi kdo prišel in rekel: Saj imamo izbornega primarija. To je res, to je danes, ampak to se lahko izpremeni. Šlajmerja nekoč lahko ni več. Nimate pojma, kakim duševnim in telesnim naporom je izpostavljen primarij na kirurški oddelku. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Pojem pa že imamo, ne imejte nas za neumne!“) Za vsako tako bolnico je odgovoren vedno dotični primarij. Recimo sedaj, gospoda moja, da se lahko čez noč kaj zgodi. Človek je mortalis (Klic v središču — Ruf im Zentrum: „Anima immortalis!“), in potem stojimo pred tem vprašanjem, da zopet nimamo kirurga, ki bi ga lahko nastavili. Z ozirom na to, da mora dežela gledati, da varuje take strokovnjake, ki so se usposobili na svoje troške, da jim potem lahko z mirno vestjo izroči bolnico, je dolžnost dežele, da varuje in si izkuša ohraniti take strokovnjake, da jih potem pokliče, kadar jih potrebuje. Že s tega stališča ne smemo biti tako ozkosrčni. Večkrat se je že podarjalo, da je v interesu dežele, da ima dobre zdravnike, in zato so se napravile tudi deželne ustanove, ki naj skrbijo za ta zdravniški naraščaj. Vse to

se je že opetovano poudarjalo, in zato ne smemo biti v tem oziru ozkosrčni in tako malenkostni, kakor se je videlo iz govora dr. Oražna. Zaraditega bi jaz za svojo osebo brezpogojno pritrldil, če bi bil deželni odbor v tem zmislu rešil to zadevo, kakor sem ravnokar označil. Ampak seveda mi lahko kdo pride s tistim argumentom in reče: obremeni se deželni budget. Ta argument vedno drži. Jaz v okvir tega budgeta ne bom silil in ne bom stavil nikakega predloga, ampak javno sem se čutil dolžnega in vezanega, da to poudarim kot zdravnik in izjaviti moram, da se ne bom ustrašil, če bi se priklonil drugi primarijat deželni bolnici.

V tem poročilu, gospoda moja, vidim še v resoluciji I., da se deželnemu odboru naroča, da izposluje sedanjim razmeram primerno zvišanje oskrbnin za bolnike v deželni bolnici. To je brezdvomno potrebno, ker razmere so se res tako izpremenile, da s temi cenami, kakor so sedaj v deželni bolnici, ni več mogoče shajati, in nikogar pač ne bo, ki bi deželnemu odboru zameril, če primerno zviša te tarife. Ali prizadete bodo okrajne bolniške blagajne, prizadet bo tudi bolniški institut c. kr. tobačne tovarne. Gospod referent mi bo gotovo priznal, da ta institut točno plačuje oskrbnino za one, ki so v oskrbovanju v deželni bolnici. Tukaj ni treba iskati denarja s tožbami in ni prav nobenih nepravil, ker so ti zavodi točni plačevalci. Jaz bi želel, da bi deželni odbor z ozirom na to — saj se gre tukaj vendarle za socialni razvoj delavstva — se morda vendarle oziral na to, da bi diferenciral take tarife, oziraje se na bolniški zavod tobačne tovarne, ki bo, ako se zvišajo cene, jako obremenjen. Jaz na primer hočem samo to navesti, da ima tobačna tvornica vsako leto plačati 6 do 8000 K na prispevkih za bolniške troške (Poslanec — Abgeordneter Kobi: „Sedem milijonov pa zasluži!“), in če se zvišajo ti tarife za 20, 30 ali 50%, potem bi se bolniški zavod jako obremenil, in jaz moram že sedaj izjaviti, da so prispevki delavcev že sedaj visoki. Če se zvišajo tarife, se bo moralo zvišati tudi prispevke delavstva. To pa bo jako težko zahtevati. Z ozirom na to torej, da so ti instituti zanesljivi plačniki, in da bi to zvišanje tarifov jako obremenilo zavode, ki niso nič drugega, kakor socialna institucija, zato prav toplo priporočam, naj se deželni odbor, kadar hoče uvesti zvišane tarife, ozira na moje želje, kajti v tem bo tičalo tudi varstvo in obramba našega delavstva. (Odobrovanje na levi. — Beifall links).

Deželni glavar:

Dalje se je oglasil k besedi gospod poslanec Jarc.

Poslanec prof. Jarc:

Visoka zbornica! Gospod dr. Oražen se je oglasil k besedi kot contra-govornik; konstatiral bi pa lahko, da je govoril pravzaprav pro, ker se je vobče strinjal z iniciativo in s predlogi deželnega odbora.

Ne bom se spuščal v posameznosti. Dotaknil pa se bom nekaterih principielnih točk, med njimi tudi vprašanja o najdenišnici.

Gospod dr. Oražen je priporočal, naj bi se deželni odbor lotil tudi tega vprašanja. Lahko mu povem, da je deželni odbor proučeval tudi že to vprašanje.

Društvo za otroško varstvo za Ljubljano in sodni okraj ljubljanski je hotelo svoje zavetišče v Šiški razširiti in tako izpremeniti, da bi bilo v njem prostora tudi za najdenčke in da bi se na ta način napravilo konec delovanju raznih „Engelmacheric“. Žalibog je bil po mojem mnenju pouvoir, ki ga je dobil zastopnik društva, določen preveč ozkosrčno. Za dotično hišo, ki jo je mislilo društvo v ta namen kupiti, se je zahtevalo 700 kron več, kakor je bilo dovoljenega kredita, in zategadelj se je dogovarjanje razbilo, čeprav je deželni odbor v to svrhu že vnaprej obljubil brezobrestno posojilo. Reči moram, da mi je jako žal, da se je tako važna institucija iz ozkosrčnih ozirov onemogočila. Ako se pa v bodoče zopet ponudi kaka taka ugodna prilika, bo deželni odbor, mislim, da je to tudi v intencijah visokega deželnega zbora, zadevo vestno uvaževal in tako akcijo za napravo najdenišnice podpiral, zlasti če bo to akcijo podpiralo društvo za otroško varstvo.

Kar se tiče premestitve hiralcev v prisilno delavnico, opozarjam, da bo ta premestitev kvečjemu provizorna, samo za čas, ko se bo v bolnici zidalo; potem pa pridejo hiralci zopet nazaj v prostore kamor spadajo.

Dr. Oražen me je tudi nekoliko osebno prijel, in sicer zaradi tiste znane inspekcije. Jaz sem glede na to že odgovor dal svojim volilcem na shodih, kjer sem povedal, kako sem inspicial in kaj sem pri tem zasledil. Dr. Oražen je vprašal, zakaj se nisem obrnil na inspekcijskega zdravnika. Kako naj to storim, če ga pa v tistem času, ko bi imel izvrševati službo, sploh v bolnici ni! (Klic na levi — Ruf links: „Cujte!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Če pa v oštariji sedi!“) Mislim, da mi bo gospod grof Barbo potrdil, da mi je tudi on pravil o nekem takem dogodku. Tudi on je bil neko nedeljo popoldne v bolnici in dal poklicati inspekcijskega zdravnika. Čakal je menda eno uro, (Poslanec — Abgeordneter Graf Barbo: „Ja, približno!“) a zdravnika ni bilo odnikoder. (Poslanec — Abgeordneter Dimnik: „Trebja prej povedati, kdaj se pride!“) Če se prej napove dan in uro, potem pa bo malo hasnila inspekcija.

Stvar sem pojasnil tudi v seji deželnega odbora, in sicer na podlagi zapisnika o inspekciji, kateri zapisnik je dr. Oražna kot deželnemu poslancu na razpolago. Deželni odbor je rekel, da je bilo moje postopanje popolnoma pravilno. Ako dr. Oražen dvomi o tem, mu lahko preskrbim tudi dotični zapisnik, kjer so vse izjave podpisane in potrjene.

Kar se tiče ordinarija, ki vleče plačo, pa ne izvršuje službe, se ne dotaknem vprašanja, v koliko je postopanje dr. Oražna glede na to kolegialno. Konstatiram naj le, da se je isto vprašanje stavilo

tudi v finančnem odseku in da je bil takrat dr. Oražen navzoč, ki se danes dela zopet silno nevednega. Kakor sem že povedal, so dr. Oražnu vsi akti na razpolago. Ako bo na podlagi aktov konstatiral, da je deželni odbor, ali da sem jaz kot referent storil v tem oziru kakšno nepravilnost, naj nas prime; najprej naj pa navede dejstva na podlagi aktnega materiala.

Kar se tiče vodstva, dovolil si bom samo kratko pripomnjo. Deželni odbor je strogo vezan na to, kar je določil deželni zbor. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Tako je!“) Deželni zbor je sklenil, naj bo vodstvo provizorno. Če deželni zbor to sklene, bo deželni odbor storil, kar hoče višji organ. Več pravice nimamo.

Jaz bi napram raznim očitkom poudarjal samo eno. Gospoda, priznati morate, da je danes bolnica, kar se tiče uprave, v lepem redu. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajec: „Prav dobro je!“) In tukaj lahko očitno izjavljam, da se je delala nekemu uradniku, ki vestno izpolnjuje svojo službo, velika krivica. Reklo bi se, nadaljevati to krivico, ako se tega tukaj javno ne konstatira. Navedel bi v tem pogledu samo dvoje števil.

Znano je, da raste število bolnikov od leta do leta; zadnji dve leti primeroma malo, ker se je ustanovilo medtem več bolnic po deželi. Kako je pa s porabo različnih stvari v bolnici? Leta 1907. so iznašali troški v lekarni 54.000 K, leta 1909. pa samo 34.000 K, to pa vsled previdnega gospodarstva in nadzorstva in vkljub temu, da se je število bolnikov zvišalo za tisoč. Prihranilo se je, ne da bi bolniki pri tem kaj trpeli. Ne očitam za prej nikomur ničesar, ampak razložek je ta: Napram proračunu se je leta 1909. pri lekarni prihranilo 8.700 K. Samo za konjak in mineralne vode se je prejšnja leta potrošilo po 10.000 K, sedaj pa iznaša ves ta izdatek komaj 1—2000 K.

Ozrimo se še na izdatke pri kurjavi, za premog itd. Leta 1907. so iznašali ti troški 54.000 K, leta 1908. tudi 55.000 K, lansko leto pa vkljub hudi zimi samo 49.000 K. In zakaj to? Zato ker se je naročilo kurjačem, da naj strogo pazijo, da se ne porabi po nepotrebnem preveč premoga. Uvedel se je tudi tisti sistem kakor pri železnici, da dobijo strojniki in kurjači, če kaj prihranijo, na koncu leta premije.

Edini izdatek, ki je več stal, je bila hrana, to pa zategadelj, ker se je moralo redu usmiljenih sester dati za hrano vsak mesec 1500 K več kakor prejšnja leta. Tudi letos bodo ti troški večji, ker imamo z redom usmiljenih sester sedaj novo pogodbo. Da pa hrana več stane, to je zavisno od splošne druginje, ki je na trgu občna.

Ne dotikam se dalje drugih posameznosti. Le nekaj še naj omenim glede načrtov tovariša dr. Zajca za blaznico. Ti načrti so krasni, ali žalibog pri nas neizvedljivi. „Arme Leute kochen mit Wasser!“ Ako bi bili mi v tistem finančnem položaju, kakor so v Nižji Avstriji, bi si tudi mi napravili tako blaznico, kakor jo imajo v Steinhofu. Morali bi pa biti bolj

previdni, da bi proračuna tako ne prekoračili, kakor so ga oni.

K sklepu bi samo še prosil: Kritizirajte nas svobodno! Hvaležni bomo Vam za vsako utemeljeno kritiko. Ravnotako pa tudi prosim, da upoštevate in priznavate pri našem delu tudi našo dobro voljo! (Odobranje na levi — Beifall links. — Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Ampak Vi nam ne prisodite te dobre volje!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Zajec: „Saj smo se zdaj poravnali!“ — Veselost — Heiterkeit.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — „Niemand meldet sich.“) Ker ne, ima gospod poročevalec sklepčno besedo.

Poročevalec Pogačnik.

Oba gospoda zdravnika sta konstatirala, da sta s poročilom finančnega odseka še precej zadovoljna. (Veselost — Heiterkeit.) Tovariš prof. Jarc je še odgovoril na posamezne želje zaradi najdenišnice, prosekture in blaznice.

Glede blaznice se je v poročilu pozabilo navesti, da je bilo v finančnem odseku tudi govora o tem, ali bi ne kazalo misliti na to, da bi se nekaj bolnikov oddalo v privatno oskrbo, kakor se to godi tudi drugod. Reklo se je pa, da razmere v naši deželi še niso take, da bi to šlo.

Eno pa moram zdravnikom, in zlasti tovarišu dr. Zajcu povedati, namreč da to, kar je vzel finančni odsek v svoje poročilo, pravzaprav ni krparija. Letos že so troški za razširjenje in adaptacije proračunjeni na 150.000 K, in kakor pravijo tehniki, bo vse skupaj stalo nad 1,200.000 K. Torej krparija ni.

Gospodje zdravniki so sicer poudarjali potrebo novih zgradb in naredb, — pokritja, tega vprašanja pa se nobeden ni lotil. Eden edini gospod govornik je dejal, ko bomo sanirali deželne finance, takrat da bo toliko denarja, da bomo mogli tudi novo bolnico in blaznico zgraditi. Jaz z veliko žalostjo opazujem že skozi štiri tedne, kaj vse se hoče takrat napraviti. Morali bi dobiti milijone in milijone, in bi jih še zmanjkalo! Pri vsaki stvari, pri kateri se ne ve, kje pokritja dobiti, se reče: takrat jo bomo naredili, ko bomo deželne finance sanirali.

Na podlagi poročila finančnega odseka predlagam, da se prestopi v nadrobno razpravo.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga prehod v nadrobno razpravo.

Gospodje, ki pritrđite temu predlogu, prosim, ustanite!

(Zgodi se — Geschieht.)

Je sprejet.

To specialno razpravo bi jaz razdelil tako, da bi najprej v debato postavil oddelek I. predlogov

finančnega odseka, ki jih imate tiskane na strani 6, priloge 223, v katerem oddelku se predlaga odobritev proračuna za leto 1910., in sicer bolničnega zaklada s primanjkljajem 280 908 K — blazničnega zaklada s primanjkljajem 202.184 K — porodničnega zaklada s primanjkljajem 29.818 K in najdenškega zaklada s primanjkljajem 14 521 K.

Prosim gospoda poročevalca, da uvede razpravo o tem I. oddelku.

Poročevalec Pogačnik.

Številke so ostale popolnoma take, kakor jih je predlagal deželni odbor, samo da smo iz proračuna za bolnico izločili 50.000 K in iz blazničnega 100.000 K za nameravane zgradbe. Ta dva zneska se imata pokriti potom posebnega posojila.

Predlagam, da se predlog finančnega odseka pod številko I. sprejme, kakor ga imate gospodje tiskanega v prilogi 223.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje, ki pritrđite predlogu gospoda poročevalca, izvolite ustati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj stavljam na razgovor točko II., predlogov finančnega odseka, katera obsega štiri točke. Prosim gospoda poročevalca, da uvede razpravo.

Poročevalec Pogačnik:

Nimam ničesar omeniti in samo predlagam, da se sprejme predlog finančnega odseka pod točko II. neizpremenjeno.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki se strinjajo s predlogom gospoda poročevalca, da izvolijo ustati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

In sedaj prideta končno še v razpravo obe resoluciji finančnega odseka.

Ali želi gospod poročevalec besede?

Poročevalec Pogačnik:

Ne, — hvala!

Deželni glavar:

Ne, — ali kdo drugi?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Torej glasujemo. Gospodje, ki ste za obe resoluciji finančnega odseka, prosim ustanite!

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

In sedaj še prosim za glasovanje v celoti.

Gospodje, ki pritrđite proračunu bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenškega zaklada za leto 1910. v celoti, prosim, ustanite.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto, in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Preden prestopim k 5. točki dnevnega reda, naznanjam, da mi je došel nujni predlog gospodov poslancev dr. Vilfana, dr. Trillerja, dr. Tavčarja in tovarišev glede varstva planinskega cvetja (glej: Dodatek IV. — siehe: Anhang IV.).

Vabim gospoda poslanca dr. Vilfana, ki je na prvem mestu podpisan, da bo koncem današnje seje utemeljil nujnost tega predloga.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

(prevzame predsedstvo — den Vorsitz übernehmend)

Wir kommen nun zu Punkt:

5. Ustno poročilo finančnega odseka:

a) **o poročilu deželnega odbora v zadevi dolga za zgradbo deželnega gledališča iz leta 1892** (k prilogi 209).

5. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

a) **über den Bericht des Landesauschusses, in Betreff der Schuld für den Bau des Landestheaters aus dem Jahre 1892** (zur Beilage 209).

Poročevalec Kobi:

Visoka zbornica! Pred seboj imate poročilo deželnega odbora v zadevi dolga za zgradbo deželnega gledališča iz leta 1892. Iz tega poročila vidite, da je dežela leta 1892. najela 200.000 K posojila, ki ga ima vračevati v polletnih obrokih, ki so znašali za obresti in amortizacijo početkoma 5400 K, od 1. julija 1906 naprej pa 3350 K. — Leta 1906. se je namreč plačalo na račun dolga 55 000 K iz kupnine za redutno poslopje in dve hiši v Florijanskih ulicah. Sedaj znaša dolg še 96.998 K 06 v, kateri bi se s 1. januarjem 1910 namesto z dosedanjimi 4 0/0 obrestmi imel obrestovati z letnimi 4 3/4 0/0. Da se temu višjemu obrestovanju izogne, je prišel deželni odbor na jako dobro misel. Naloženo ima namreč na knjižico Mestne hranilnice ljubljanske št. 24.850 neko glavnico normalnošolskega zaklada v znesku 41.712 K, pri Ljubljanski kreditni banki pa neko za zaklad za pospeševanje kreditovanja javnih del in podjetij naloženo glavnico 57.001 K. Sedanji deželni odbor je tu prišel na dobro in koristno misel, da naj bi se te dve vsoti vzdignili in ž njima poravnal prej omenjeni dolg 96.998 K 06 v, ker znaša diferenca pri obrestih okroglo 500 K na leto in bi pri odplačevanju dolga v zmislu te zadolžnice do leta 1931. dežela imela

škodo okroglih 15.000 K. Iz tega sklepa deželnega odbora se vidi, da sedanji deželni odbor res z vso vnemo dela v korist dežele.

Finančni odsek je to uvaževal in sklenil predlagati sledeče:

„Visoki deželni zbor skleni:

I. Deželnozborska sklepa z dne 3. marca 1897. l. in z dne 15. februarja 1898. l. v zadevi ustanovitve posebnega zaklada za pospeševanje kreditovanja javnih del in podjetij odnosno nalaganja delnih zneskov iz plačil na zapuščinskih doneskih za normalnošolski zaklad se razveljavita.

II. Glavnico v znesku 41.712 K, ki je naložena za normalnošolski zaklad na knjižici Mestne hranilnice ljubljanske št. 24.850, in vso glavnico, ki je naložena za zaklad za pospeševanje kreditovanja javnih del in podjetij, je porabiti v poplačilo ostanka dolga pri Mestni hranilnici ljubljanski za zgradbo deželnega gledališča iz zadolžnice z dne 1. januarja 1892.

III. Deželnemu odboru se naroča, da izvrši sklep pod II. l. 1910.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Die Herren haben den Antrag vernommen.

Wünscht jemand das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, so bitte ich abzustimmen. Die Herren, die dem Antrage des Finanzausschusses zustimmen, wollen sich erheben.

(Zgodí se — Geschieht.)

Angenommen.

Wir kommen nun zu Punkt:

5. Ustno poročilo finančnega odseka:

b) o prošnjah odgonskih sprevodnikov za zvišanje plač. (202/Pet., 203/Pet., 447/Pet.)

5. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

b) über die Petitionen der Schubbegleiter um Erhöhung ihrer Gehalte. (202/Pet., 203/Pet., 447/Pet.)

Poročevalec dr. Žitnik:

Visoki zbor! V deželni službi so štiri odgonski sprevodniki: Karol Kupfer, Josip Smrekar, Josip Altmann in Karol pl. Novak, kateri prosijo, da se jim letne plače od 800 K, oziroma 1000 K zvišajo na 1200 K. Ker dva teh sprevodnikov obenem dobivata prispevke k plači od Štajerske oziroma Koroške dežele, zato predlaga finančni odsek:

„Visoki deželni zbor skleni:

1. Odgonskim sprevodnikom Karolu Kupfer, Josipu Smrekar, Josipu Altmann in Karolu pl. Novak se plače zvišajo.

2. V ta namen se potrebščina v proračunu deželnega zaklada (pog. III., naslov 1, parag. 1.) zviša za 1000 K, ki naj jih deželni odbor porazdeli med štiri odgonske sprevodnike.

3. Deželnemu odboru se naroča, da pri deželnem odboru štajerskem in koroškem za dotična sprevodnika izposluje enako zvišanje plač.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht jemand das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, bitte ich die Herren, die dem Antrage zustimmen, sich zu erheben.

(Zgodí se — Geschieht.)

Angenommen.

Poročevalec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! Ker čujemo, da se zasedanje našega deželnega zbora bliža koncu in da namerava gospod deželni glavar v torek napraviti zadnjo sejo, predlagam po starem običaju, da se vse odslej na novo na deželni zbor dohajajoče prošnje kratkim potom vrnejo na deželni odbor, ki naj jih primerno reši, ker deželni zbor za to ne bo imel nič več časa.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht jemand das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, bitte ich die Herren, die dem Antrage zustimmen, sich zu erheben.

(Zgodí se — Geschieht.)

Angenommen.

Poročevalec Žitnik:

Imel bi tu staviti še neki drug formalni predlog. V zmislu § 36. poslovnika se morajo vsi predlogi posameznih odsekov razmnožiti ali tiskati, če ni deželni zbor kaj drugega sklenil. Samo finančni odsek ima še kakih 60 poročil, in tudi drugi odseki jih imajo še veliko, ker pa je fizično nemogoče, da bi pisarna deželnega odbora mogla vsa ta poročila razmnožiti, predlagam v zmislu § 36. poslovnika, da visoka zbornica sklene, da se od danes naprej posamezni predlogi nič več ne tiskajo ali razmnože, izvzemši jako važne predloge. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „To je izprememba opravilnika!“) Ne, — poslovník pravi izrečno: „če ni deželni odbor drugače sklenil“.

Abgeordneter dr. Eger:

Ich bitte ums Wort.

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Ich bitte!

Abgeordneter dr. Eger:

Ich glaube, daß nach dem Sinne der Geschäftsordnung nur so vorgegangen werden kann, daß der Landtag nur bezüglich bestimmter einzelnen Petitionen den Be-

schluß fassen kann, daß von einer Bervielfältigung der Berichte abgegangen werde, während das, was der Herr Berichterstatter beantragt, die Bestimmung der Geschäftsordnung aufhebt.

Zu einem derartigen Beschlusse sind wir aber meiner Ansicht nach heute nicht berechtigt.

Poslanec dr. Triller:

Jaz se popolnoma pridružujem naziranju gospoda poslanca dr. Egerja in protestujem, da bi se kaj takega sklenilo, kar ni nič drugega, kakor izprememba poslovnika.

Poslanec dr. Novak:

Jaz bi proti predlogu gospoda poročevalca ne imel ničesar ugovarjati, če bi se nanašal samo na različne peticije. Ne sme se pa raztezati na vse stvari, ki imajo priti v razpravo, kajti to gre vsakakor predaleč, in torej je čisto naravno, da se moram proti predlogu izreči.

Deželni glavar:

Jaz mislim, da s stališča poslovnika ni nobenega pomisleka proti temu, da se to sklene, kar gospod poročevalec predlaga, ker opravični red ne omejuje pravice deželnega zbora v tem oziru, sicer bi bil pa tak sklep itak zelo omejen, ker se gre samo za manj važne sklepe odsekov in samo za teh par sej, kar jih imamo še pred seboj. Mi vsi smo se domenili, da bo prihodnji torek končano zasedanje, ako je pa treba razmnoževati vsa ta poročila, ki pridejo na dnevni red teh sej, je veliko vprašanje, ali bomo mogli končati prihodnji torek. Meni se torej vidi predlog gospoda poročevalca jako praktičen in tudi v opravičniku popolnoma utemeljen in torej ni nobenega razloga, zakaj bi se ne sprejel, ker so ja glede vseh važnejših stvari odsekovi predlogi itak že razmnoženi.

Poslanec dr. Triller:

Jaz bi se temu naziranju prilagodil le tedaj, da bi se predlog omejil tako, da naj bi sklep veljal le za odsekova poročila, ki imajo še tekem tega zasedanja priti na vrsto. (Poslanec—Abgeordneter dr. Šusteršič: „Saj se gre samo za to!“)

Abgeordneter Dr. Eger:

Ich bitte, wenn vom Herrn Berichterstatter diese Präzisierung gegeben wird, daß dieser Antrag sich nur auf jene Petitionen bezieht, die bereits in Ausschüssen sind, ist die Sachlage eine ganz andere. Aber der Antrag war nicht in dieser Richtung gestellt.

Poročevalec dr. Žitnik:

Stavil sem ta predlog samo zato, da se more deželni zbor končati v torek. Drugi razlog pa je bil ta, da deželna pisarna fizično ne bi zmožla razmnožiti vseh odsekovih poročil tekem tako kratke

dobe. Gre se samo za jutri, ponedeljek in torek, in predlog velja samo za te tri seje.

Poslanec Triller:

Zoper to nimam absolutno nič!

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht noch jemand das Wort?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, bitte ich die Herren, die dem Antrage zustimmen, sich zu erheben.

(Zgodí se — Geschieht.)

Angenommen.

Wir kommen nun zu Punkt:

5. Ustno poročilo finančnega odseka:

c) o več prošnjah bivših deželnih dacarjev za odpravnine odnosno podpore. (208/Pet., 280/Pet., 397/Pet., 619/Pet.)

5. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

c) über mehrere Petitionen der gewesenen Landesbestellten um Abfertigung eventuell Unterstützungen. (208/Pet., 280/Pet., 397/Pet., 619/Pet.)

Poročevalec Žitnik:

Nekateri bivši deželni dacarji so vložili prošnje za milostne pokojnine. Finančni odsek se je pečal s to zadevo in prišel do prepričanja, da je tu treba predvsem rešiti načelno vprašanje, kaj je z denarjem, ki se je bil nabral v namen, da se ustanovi v zmislu deželnozborskega sklepa z dne 16. februarja 1894 pokojninski zaklad za deželne dacarje, in finančni odsek je prišel do prepričanja, da bivši dacarji nimajo nobene pravice do odpravnine ali pokojnine. Kar jim je dežela dosedaj dala, dala jim je pristojevoljno. Da dežela ni dolžna, dajati jim odpravnine ali pokojnine, dokazuje tudi slučaj da je eden bivših naših dacarjev deželo tožil in propadel v vseh instancah. Vendar je finančni odsek upošteval, da ima dežela neko moralno dolžnost, dovoliti tem bivšim deželnim uslužbencem milostno pokojnino, če so vsled starosti popolnoma onemogli, oziroma odpravnine v primernem znesku takim, ki imajo še kak postranski zaslužek. Vseh teh dacarjev, ki bi sploh prišli v poštev, je 17, ali dva sta v Ameriki, dva še nista služila 10 let itd. nekateri so tudi že dobili odpravnine tako, da torej ostane vsega skupaj samo še kakih deset oseb, za katere predlaga finančni odsek, da ustavi v proračun deželnega zaklada za leto 1910. znesek 4.000 K, ki naj jih deželni odbor po previdnosti uporablja za milostne pokojnine, odnosno odpravnine višjim deželnim dacarjem.

Predlagam v imenu finančnega odseka:

„Visoki deželni zbor skleni:

1. Dacarski zaklad se opusti.

2. Bivšim deželnim dacarjem, ki so nad deset let zadovoljivo služili deželi ter so podpore potrebni in vredni, se dovolijo primerne milostne pokojnine, odnosno odpravnine, in sicer:

- a) milostne pokojnine onim, ki so vsled starosti ali bolezni nezmožni za delo,
- b) ostalim pa primerne odpravnine.

3. V ta namen se vstavi v proračun deželnega zaklada za l. 1910. znesek 4.000 kron.

4. Deželnemu odboru se naroča, da v tem zmislu reši predložene prošnje bivših deželnih dacarjev: Antona Kastelica (208/Pet.), Ivana Pirnata (280/Pet.), Ivana Kuntariča (397/Pet.) in Antona Vodnika (619/Pet.).“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg :

Wünscht jemand das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, bitte ich die Herren, die dem Antrage zustimmen, sich zu erheben.

(Zgodí se — Geschieht.)

Angenommen.

Wir kommen nun zu Punkt.

5. Ustno poročilo finančnega odseka:

- d) o raznih prošnjah in o poročilih deželnega odbora glede uravnave voda, obdelovanja barja, preskrbe s pitno vodo in o raznih komunikacijah.

5. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

- d) über verschiedene Petitionen und über Berichte des Landesausschusses, betreffend die Regulierung der Gewässer, Morastkultur, Wasserversorgungen und über verschiedene Kommunikationen.

Poročevalec Povše:

Predlagam v imenu finančnega odseka:

„Visoki deželni zbor skleni:

- a) Poročilo deželnega odbora o dovolitvi prispevka k uravnavi Save med Vernikom in Kresnicami in na progí Laze—Senožeti (priloga 17. l. 1902., 7. l. 1905.) se vzame v vednost.
- b) Poročilo deželnega odbora o uravnavi Kamniške Bistrice (priloga 25 l. 1902.) bo rešeno po že izdelanem zakonskem načrtu in je torej brezpredmetno.
- c) Prošnja občine Št. Jurij pri Grosupljem glede uravnave potoka Št. Juršica (602/Pet.) se odstopi deželnemu odboru, da odredi ogled tega potoka in po njem zamočvirjenih zemljišč in o tem poda deželnemu zboru poročilo s svojimi predlogi.
- d) Prošnja „Kmetske Zveze za dekanijo Moravče“ za uravno potoka Drtišče (639/Pet.) se odstopi deželnemu odboru, da odredi ogled in napravi načrte za uravno tega potoka.

e) Prošnja Ivana Kolmana v Begunjah za podporo k popravi škarpe in jezu ob potoku Begunjšica (495/Pet.) se odstopi deželnemu odboru v primerno rešitev.

f) Prošnja Janeza Adamiča v Ponikvah za podporo za trebljenje požiralnikov ob vodi Rašici (149/Pet.) se odstopi deželnemu odboru priporočilno v rešitev.

g) Prošnja „Društva v pospeševanje obdelovanja ljubljanskega barja“ za podporo (333/Pet.) se odstopi deželnemu odboru v primerno rešitev.

h) Poročilo deželnega odbora v zadevi raznih vodovodov (priloga 29. l. 1905.) je po sklepu deželnega zbora, da se smejo iz melioracijskega zaklada izplačevati deželne podpore za vodovode, ki so tudi od države na podlagi odobrenih načrtov izvršeni, s tem rešeno.

i) Prošnja občine Preserje v zadevi naprave vodovoda (181/Pet.) se odstopi deželnemu odboru, da po deželnem tehniku preišče v prošnji navedene razmere vodne potrebe in — če so razmere res take, da se potrebi po zdravi pitni vodi ugoti, — odredi napravo v to potrebnih načrtov.

j) Prošnja občine Črešnjevce v zadevi naprave vodovoda (197/Pet.) se odstopi deželnemu odboru v rešitev.

k) Prošnja občine Ilirska Bistrica za razširjenje ondotnega vodovoda (558/Pet.) se odstopi deželnemu odboru v primerno rešitev.

l) Prošnja Franceta Anžlovarja in drug. v Mavrlu za dovolitev deželne in izposlovanje državne podpore k napravi kapnice (500/Pet.) se odstopi deželnemu odboru v rešitev.

m) Prošnji Ivana Kobeja v Vukovcah, občina Vinica za podporo k napravi kapnice (138/Pet.) se ne ugoti, ker se deželni prispevki posameznim načelno ne delijo in je podelitev deželne podpore po sklepih deželnega zbora le mogoča, ako tudi država dovoli svoj prispevek, kakršnega pa posameznim posestnikom ne podeljuje.

n) Prošnja Andreja Mauerja iz Zagorja ob Savi za podporo k zgradbi mostu čez Savo pri Sv. Jakobu (157/Pet.) se odstopi deželnemu odboru v primerno rešitev.

o) Prošnja občine Radence za podporo k zgradbi nove občinske ceste pri Dolenjih Radencah (121/Pet.) se odstopi deželnemu odboru.

p) Prošnje okrajnega cestnega odbora Vrhniškega in občin Polhov Gradec in Horjul za naknadni prispevek k zgradbam cestnih prog Polhov Gradec—Zalog in Vrzenec—St. Jošt (235/Pet., 293/Pet., 586/Pet.) se odstopi deželnemu odboru v primerno rešitev.“

**Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr
von Liechtenberg:**

Wünscht jemand das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, bitte ich die Herren, die dem Antrage zustimmen, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Angenommen.

Wir kommen nun zu Punkt:

5. Ustno poročilo finančnega odseka:

e) o prošnji vodstva dekliške sirotišnice baronice Lichtenthurnove v Ljubljani za zvišanje ustanovnin deželnim ustanovljenkam. (14/Pet., 437/Pet.)

5. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

e) über die Petition der Vorstehung der Freiin von Lichtenthurnschen Mädchenwaisenanstalt um Erhöhung der Stiftungsbeträge für die Landesstiftlinge. (14/Pet., 437/Pet.)

Poročevalec dr. Žitnik:

Vodstvo dekliške sirotišnice baronice Lichtenthurnove v Ljubljani prosi za zvišanje ustanov za deželne ustanovljenke. Ustanove znašajo sedaj po 200 K na leto in je teh ustanov 54. Ker pa samo obleka stane po 50 K, ostane za vse drugo samo 150 K. Zato prosi vodstvo, da bi se zvišale ustanove na 240 K, kar bi znašalo skupaj 2160 K. Finančni odsek je sklenil predlagati:

„Visoki deželni zbor skleni:

Ustanovnine deželnim ustanovljenkam v dekliškem sirotišču baronice Lichtenthurnove se zvišajo od 200 na 240 kron, kar iznaša 2160 kron, ki se vstavijo v proračun deželnega zaklada.“

**Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr
von Liechtenberg:**

Wünscht jemand das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, bitte ich die Herren, die dem Antrage zustimmen, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Angenommen.

Wir kommen nun zu Punkt:

5. Ustno poročilo finančnega odseka:

f) o prošnji vodstva „Marijanišča“ v Ljubljani za deželni prispevek k novi zgradbi deškega sirotišča. (552/Pet.)

5. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

f) über die Petition der Vorstehung des „Marianums“ in Laibach, betreffend die Landessubvention für den Umbau des Knabenwaisenhauses. (552/Pet.)

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica! V imenu finančnega odseka stavim predlog:

„Visoki deželni zbor skleni:

Vodstvu Marijanišča v Ljubljani se podeli za nove zgradbe deškega sirotišča deželna podpora 100.000 kron, ki se vodstvu izplačuje v petih letih 1910—1914 v zneskih po 20.000 kron.“

Kratko navajam, da je ta predlog skoraj soglasno bil sprejet v finančnem odseku. Naj navajam v utemeljitev, da vzgaja zavod nad 300 sirot in da hoče z novim prizidanjem napraviti prostora za nadaljnjih 150 dečkov, tako da bo prostora v njem za približno 500 sirot. Kdor ima kaj srca, mora reči, da je dolžnost deželnega zastopa skrbeti za sirote tudi potom podpiranja tega zavoda, ki se vzdržuje samo iz milodarov dobrosrčnih ljudi. V zavodu uživajo sirotinski dečki izvrstno vzgojo in vrh tega je zanje preskrbljeno s stanovanjem, hrano in obleko. Ako bi dežela imela tak zavod, stal bi jo ogromne svote, tako pa so jej prihranjeni vsi troški, nele za stavbo, učiteljske moči, pokojnine njihove, strežnike itd., kar ji je z obstojem Marijanišča vse prihranjeno. Zato prosim v imenu finančnega odseka, da pritrdi temu njegovemu predlogu.

**Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr
von Liechtenberg:**

Wünscht jemand das Wort?

Der Herr Abgeordnete Dr. Triller hat das Wort.

Poslanec dr. Triller:

Jaz, gospodje, nisem nasprotnik Marijanišča in meni ne pride ne na kraj pameti, da ne bi uvaževal velika karitativna dela tega zavoda. Brezdvomno je, da je zavod podpore potreben in vreden in da pomenja v marsičem razbremenitev dežele. Sicer je javna sodba ta, da šola ni posebno dobra in da glede vzorne uredbe nikakor ne more konkurirati z Lichtenthurnovim sirotiščem, ampak zavod je vsekako potreben, izvršuje eminentno humanitarno delo in je vsled tega tudi vreden podpore. Vzlic temu se pa v polni meri predlogu finančnega odseka ne morem pridružiti. Bojim se namreč tukaj, da je gospodom članom finančnega odseka ušel trezen kalkul s srcem. Prepričan sem namreč, da sklep finančnega odseka daleč presega nade vodstva in obenem potrebo zavoda. Vodstvo pravi v prošnji, da bo vsled velikega navala na zavod treba napraviti prizidavo, ki bo stala 300.000 K (Poročevalec Povše: „370.000 K stane že sedaj!“) — jaz se držim prošnje — in prosi za kolikor mogoče izdatno podporo. Glede na to stilizacijo mislim, da vodstvo Marijanišča ni pričakovalo tako visokega deželnega prispevka. Res je, da dežela plačuje za svoje ustanovljence zlasti glede na današnje draginjske razmere neprimerno malo, ali na drugi strani pa mislim, da vodstvo tudi ne zida kar tako v zrak, ampak da je gotovo napravilo nekaj račun

in da ima za prizidavo gotovo že zagotovljeno kako krepko podporo. V prošnji ni v tem oziru najti nobenega pojasnila in v poročilu finančnega odseka ga pa še celo ne najdem. Gospod poročevalec pravi, da se bo zavod razširil za kakih 150 gojencev, ki se jih bo moglo več vanj sprejeti, ampak pomislite, da večina gojencev Marijanišča plačuje, in sicer dobro plačuje. Zavod je na dobrem slovesu in zato pošiljajo tudi premožnejši stariši vanj svoje otroke, tako da smemo prepričani biti, da se bo večji del zgradbene glavnice gotovo amortiziral.

Zaradi tega si usojam staviti spreminjalni predlog:

„Vodstvu Marijanišča dovoli se prispevek k stavbenim stroškom v znesku 50.000 K, ki se izplača v petih letnih obrokih po 10.000 K v letih 1910 do 1914.“

Če nam bo vodstvo na verodostojen način izkazalo, da se še vedno nahaja v pekuniarnih težavah, potem gotovo ne bom proti temu, da ne bi dežela zopet upoštevala dotične prošnje in povišala to podporo v eni ali drugi obliki. Za sedaj se pa spričo budgetarnemu položaju našemu in spričo dejstvu, da nas pričakuje še neka druga velika moralna dolžnost, podpirati stavbo nekega zavoda, ki je — sine ira et studio — za deželo vsaj tako eminentne važnosti kakor Marijanišče, to je obrtne šole, ne morem strinjati s predlogom finančnega odseka, temveč priporočam, da sprejmite moj predlog.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Weiters hat sich zum Worte gemeldet der Herr Abgeordnete dr. Krek.

Poslanec dr. Krek:

Slavni zbor! Mi smo v finančnem odseku storili svoj sklep soglasno in je torej tudi gospod zastopnik nasprotne stranke glasoval zanj. Vsaj jaz sem imel ta utis, ker ni bilo od nikoder nobene opozicije, ampak jaz moram priznati, da je velikanske važnosti, da se nobena stranka ne majorizira, katera stoji na stališču, da se mora tak zavod subvencionirati. Gospod predgovornik je priznal to načelo, priznal, da je dežela obvezana skrbeti za zavod, in je samo za sedaj izrekel ta pomislek, da bi bila od finančnega odseka predlagana svota za sedaj previsoka in da bi zadostovala morda svota 50.000 K. Ker je pa hkrati tudi izjavil, da je v slučaju, ako se izkaže, da ta svota, katere dovolitev danes predlaga, ne zadostuje, pripravljen, sodelovati tudi pri eventualni novi akciji za Marijanišče, zato jaz izjavljam, da se njegovemu predlogu prilagodim.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Der Herr Abgeordnete dr. Tavčar hat das Wort.

Poslanec dr. Tavčar:

Jaz samo konstatujem, da sem v finančnem odseku odločno glasoval proti in da me je še gospod komercialni svetnik Povše vprašal, zakaj sem to storil, nakar sem mu jaz rekel, da, ker gospodje v drugih zadevah tako postopajo, jaz tudi za Marijanišče nimam nič več srca.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht noch jemand das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, so hat der Herr Berichterstatter das Wort.

Poročevalec Povše:

Na besede gospoda poslanca dr. Trillerja odgovarjam sledeče: Jaz sam sem se na lici mesta prepričal, kako stoji cela stvar. Zgradba danes že stoji in iz računa, ki mi ga je pokazal gospod kanonik Kalan, sem videl, da stane že danes 370.000 K. Sedaj je pa treba še vse notranje oprave in gospod kanonik Kalan, katerega pač cela dežela spoštuje, se nahaja v groznih stiskah in je mene in druge že ponovno prosil, da izposlujemo za zgradbo kolikor le mogoče visoko podporo. Zame ostane dejstvo to, da bi dežela morala zgraditi take sirotišnice-Landeswaisenhäuser, kakor jih imajo drugod. Dosedaj mi tega nimamo, prihranili smo si na stotisoče denarja vsled tega, kajti če gospodje napravite račun, boste videli, če bi dežela napravila svojo sirotišnico, da bi jo zgradba gotovo stala nad 1.000.000 K, poleg tega bi pa imela gotovo 30 do 50.000 K vsakoletnega izdatka. Če mi Marijanišče podpiramo, tukaj faktično hranimo, obenem pa vemo sirote v dobrih rokah. Zato kot poslanec za svojo osebo in obenem kot poročevalec, ker od finančnega odseka nisem za nič drugega pooblaščen, vzdržujem predlog finančnega odseka.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wir schreiten zur Abstimmung, und zwar zunächst über den Ausschußantrag. Die Herren, die dem Antrage des Finanzausschusses zustimmen, wollen sich erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Er ist gefallen.

Jetzt bitte ich über den Antrag Dr. Triller abzustimmen. Die Herren, die demselben zustimmen, bitte ich, aufzustehen.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Er ist angenommen und mithin dieser Gegenstand der Tagesordnung erledigt.

Wir kommen nun zu Punkt:

5. Ustno poročilo finančnega odseka:

g) o prošnjah upokojenih učiteljev in učiteljic, kakor učiteljskih vdov in sirot za povišanje njih pokojnin.

5. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:**g) über die Petitionen der pensionierten Lehrer und Lehrerinnen, sowie der Lehrerswitwen und -Waisen um Aufbesserung ihrer Ruhebezüge.**

Berichterstatter ist der Herr Abgeordnete Graf Margheri. — Ich ersuche ihn, die Debatte einzuleiten.

Berichterstatter Graf Margheri:

Hohes Haus! In gleicher Weise, wie sich die Lehrerschaft des aktiven Standes an den hohen Landtag gewendet hat, damit ihre Lage in finanzieller Richtung aufgebeßert werde, hat sich auch die Lehrerschaft des Ruhestandes an das hohe Haus mit der Bitte gewandt, ihre finanzielle Lage zu verbessern. Es ist ein Gesuch der männlichen Lehrerschaft des Ruhestandes an den hohen Landtag gerichtet worden und in gleicher Weise auch ein kumulatives Gesuch der Lehrerinnen und der Witwen und Waisen nach Lehrern. Außer diesen Gesuchen wurden von einer großen Anzahl von pensionierten Lehrern und von Lehrerwitwen und -Waisen Spezialgesuche eingebracht mit der Bitte, ihre Bezüge erhöhen zu wollen. Es kann keinem Zweifel unterliegen, daß viele der gewesenen Lehrer sich in einer Lage befinden, die wirklich eine elende genannt werden muß. Andererseits war aber der Finanzausschuß nicht in der Lage, sich ein Bild darüber zu machen, wie sich der finanzielle Effekt einer bezüglichen Aktion darstellen würde. Insbesondere kann man sich auch aus den teilweise nicht instruierten Gesuchen kein Bild darüber machen, ob auch der einzelne Petent wirklich würdig und bedürftig ist.

Der Finanzausschuß glaubte daher, den Gegenstand in der Weise erledigen zu sollen, daß er dem Landesausschusse den Auftrag erteilt, den Gegenstand zu studieren, und zwar in der Weise, daß er allgemein ein Operat ausarbeitet, aus welchem der finanzielle Effekt zu ersehen sein wird, wenn man den pensionierten Lehrern je zwei provisorische Dienstjahre einbezieht und ihnen eine Teuerungszulage von 25 % zuerkennt.

Unter diesen vielen Gesuchen ist aber auch eine Menge, in welchen nicht nur eine stabile Erhöhung der Bezüge angesprochen, sondern eventuell auch um eine Unterstützung gebeten wird. Wie ich bereits früher erwähnte, sind diese Gesuche nicht genügend instruiert, so daß jetzt noch keine positiven Anträge gestellt werden können. Damit aber in besonders rücksichtswürdigen Fällen den Bittstellern doch eine Hilfe gewährt werden kann, stellt der Finanzausschuß den Antrag, den Landesausschuß zu ermächtigen, in rücksichtswürdigen Fällen den Petenten Unterstützungen bis zu 200 K zu bewilligen. Ich empfehle daher den Antrag des Finanzausschusses dem hohen Hause zur Annahme, welcher lautet:

„Der hohe Landtag wolle beschließen:

Die von den pensionierten Lehrern und Lehrerinnen, sowie den Lehrerswitwen und -Waisen allgemein gehaltenen Gesuche um Aufbesserung ihrer Ruhebezüge, sowie über die von den Einzelnen vorgelegten Gesuche mit dem gleichen Begehren werden dem Landesausschuße mit dem Auftrage übermittelt, ein Operat auszuarbeiten und in der nächsten Session dem Landtage vorzulegen, aus welchem der finanzielle Effekt zu ersehen sein wird, wenn den oben

angeführten Quieszenten die vom Finanzausschuße für die aktiven Lehrpersonen in Antrag gebrachten Aufbesserungen:

1. bei Bemessung der Pension sind zwei provisorische Dienstjahre in die Dienstzeit einzurechnen:

2. die Teuerungszulagen von der dermaligen Höhe sind in die Ruhegehälter einzubeziehen, — Geltung hätten.

Der Landesausschuß wird ferner ermächtigt, in vorläufiger Erledigung der bereits vorliegenden Gesuche in rücksichtswürdigen Fällen Gnadengaben bis zu 200 K auf Rechnung des Lehrerpensionsfonds zu bewilligen.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Die Anträge des Finanzausschusses stehen in Verhandlung. Wünscht jemand das Wort?

Der Herr Abgeordnete Gangl hat das Wort.

Poslanec Gangl:

Visoka zbornica! Predlog finančnega odseka je pozdravljati zategadelj, ker se ž njim vendar obetajo boljši časi tem vdovam in sirotam, in jaz prosim visoko zbornico, da glasuje za stavljene nasvete finančnega odseka, deželni odbor pa prosim, da se glede zadnje točke tega predloga v najvišji meri in čim največ radodarnih rok spominja tistih, katerih prošnje bodo prišle v njegovo rešitev.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht noch jemand das Wort? (Nihče se ne oglesi. — Niemand meldet sich.)

Es ist nicht der Fall, der Herr Berichterstatter hat das Schlußwort.

Berichterstatter Graf Margheri:

Der Herr Kollege Gangl hat in warmen Worten einen Appell an das hohe Haus gerichtet, es möge diesen Gesuchen eine entsprechende Erledigung in ausgiebigem Maße zuteil werden lassen. Diese seine Worte sind eigentlich nur ein Viatikum für den Landesausschuß gewesen und tangieren den gestellten Antrag des Finanzausschusses in merito nicht. Ich stelle daher den Antrag, das hohe Haus möge den Antrag des Finanzausschusses genehmigen.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wir kommen jetzt zur Abstimmung. Ich bitte jene Herren, welche mit den Anträgen des Finanzausschusses einverstanden sind, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschicht.)

Angenommen.

Wir kommen nun zu Punkt:

5. Ustno poročilo finančnega odseka:

h) o prošnji zastopa zdravstvenega okrožja v Žužemperku glede ordinacijskih dni okrožnega zdravnika v Ambrusu, Ajdovcu in na Smuki. (158/Pet.)

5. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

h) über die Petition der Sanitäts-Distriktsvertretung in Seisenberg, betreffend die Ordinationstage des Distriktsarztes in Ambrus, Haidowitz und Langenton. (158/Pet.)

Poročevalec dr. Žitnik:

Visoki zbor! V seji dne 3. marca 1906 je deželni odbor rešuje dotično prošnjo, sklenil, da je polovico stroškov za uradne ordinacijske dneve v Ajdovcu, v Ambrusu in na Smuki, in sicer v vsakem kraju po dvakrat na mesec, prevzeti na deželni zaklad s pogojem, da polovica stroškov ne sme presegati zneska 400 K na leto in da zdravstveni okrožni zastop drugo polovico poravnava iz svojih sredstev in se pravnoveljavno zaveže, da bo iz deželnega zaklada nakazane prispevke povrnil, ako deželni zbor tega ukrepa deželnega odbora ne odobri.

Ker je okrožni zdravstveni zastop ugodil vsem pogojem, je deželni odbor od 1. aprila 1906 do konca leta 1909. izplačeval na leto prispevek 400 K.

Finančni odsek predlaga:

„Visoki deželni zbor skleni:

Ukrep deželnega odbora se posledobno odobri in za ordinacijske dneve okrožnega zdravnika v Ambrusu, Ajdovcu in na Smuki zdravstvenem zastopu v Žužemperku iz deželnega zaklada dovoljuje letni prispevek 400 kron, dokler se razmere ne izpremenijo.“

Prosim, da visoka zbornica sprejme ta predlog.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht jemand das Wort?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, bitte ich die Herren, die dem Antrage zustimmen, sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Angenommen.

Deželni glavar:

prevzame predsedstvo — den Vorsitz übernehmend)

Na vrsto pride sedaj točka:

5. Ustno poročilo finančnega odseka:

i) o prošnji Rozalije Perko, vdove po okrožnem zdravniku v Senožečah, za milostno pokojnino. (k prilogi 39., 11/Pet., 274/Pet., 672/Pet.)

5. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

i) über die Petition der Distriktsarzteswitwe Rosalia Perko in Senosetsch um eine Gnadenpension. (zur Beilage 39, 11/Pet., 274/Pet., 672/Pet.)

Poročevalec Pogačnik:

Rozalija Perko, vdova po okrožnem zdravniku v Senožečah, prosi za milostno pokojnino. Njen mož je služboval 34 let in finančni odsek predlaga:

„Visoki deželni zbor skleni:

Rozaliji Perko se dovoli milostna pokojnina letnih 400 K pričenši s 1. prosincem l. 1910.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, da izvolijo ustati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

5. Ustno poročilo finančnega odseka:

j) o prošnji Emilije Dominik, vdove okrožnega zdravnika v Železnikih, za zvišanje milostne pokojnine. (161/Pet., 611/Pet.);

5. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

j) über die Petition der Emilie Dominik, Distriktsarzteswitwe in Eisern, um Erhöhung der Gnadenpension. (161/Pet., 611/Pet.)

Poročevalec Pogačnik:

Emilija Dominik, vdova okrožnega zdravnika v Železnikih, prosi, da se ji poviša milostna pokojnina. Njen mož je služil 31 let, vdova je stara 71 let in finančni odsek predlaga:

„Visoki deželni zbor skleni:

Emiliji Dominik se poviša milostna pokojnina na letnih 500 K pričenši s 1. prosincem 1910.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki ste za ta predlog, prosim, ustanite.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

5. Ustno poročilo finančnega odseka:

k) o prošnjah vpokojenih okrožnih zdravnikov 1. Karola Peternela na Raki, 2. Ignacija Mohorčiča v Mokronogu za zvišanje pokojnin. (351/Pet., 63/Pet., 561/Pet., 688/Pet.)

5. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

k) über die Petitionen der pensionierten Distriktsärzte 1. Karl Peternel in Arch, 2. Ignaz Mohorčič in Nassenfus, um Erhöhung der Pensionen. (351/Pet., 63/Pet., 551/Pet., 688/Pet.)

Poročevalec Pogačnik:

Upokojena okrožna zdravnika Karol Peternel in Ignacij Mohorčič prosita za zvišanje pokojnine. Finančni odsek predlaga:

„Visoki deželni zbor skleni:

ad 1. Karolu Peternelu se zviša pokojnina na letnih 800 K;

ad 2. Ignaciju Mahorčiču se zviša letna pokojnina, katero mu izplačuje deželna, za 200 K; obema prosilcema pričeni s 1. prosincem leta 1910.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki ste za ta predlog, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

5. Ustno poročilo finančnega odseka:

1) o prošnji zdravstvenega okrožja v Novem mestu, da prevzame deželni zaklad stroške za remuneracije zdravnikom. (93/Pet., 528/Pet.)

5. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

1) über die Petition der Distriktsvertretung in Rudolfswert, daß das Land die Auslagen für Remunerationen der Ärzte übernehmen möge. (93 Pet., 528/Pet.)

Poročevalec Pogačnik:

Zastop zdravstvenega okrožja v Novem mestu prosi, da prevzame deželni zaklad stroške za remuneracije zdravnikom.

Finančni odsek predlaga:

„Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja se odstopa deželnemu odboru.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki ste za ta predlog, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

5. Ustno poročilo finančnega odseka:

m) o prošnji Ane Japelj, vdove bivšega kurjača v deželni bolnici za letno miloščino. (322/Pet., 421/Pet.)

5. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

m) über die Petition der Anna Japelj, Witwe des gewesenen Heizers im Landesspitale, um eine jährliche Gnadengabe. (322/Pet., 421/Pet.)

Poročevalec Pogačnik:

Ana Japelj, vdova bivšega kurjača v deželni bolnici, prosi za letno miloščino. Mož njen je umrl leta 1908 in je imel plače 1080 K. Vdova ima skrbeti za štiri otroke in mater, in je brez vseh sredstev.

Finančni odsek predlaga:

„Visoki deželni zbor skleni:

Ani Japelj se dovoli miloščina letnih 240 K za dobo petih let, počeni s 1. prosincem leta 1910.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede!

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki ste za ta predlog, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Gospodje, jaz bi sedaj sejo prekinil, in sicer do 5. ure popoldne. Upravni odsek bo imel sejo ob 3. uri popoldne, finančni odsek pa ob 4. uri popoldne. Seja je prekinjena.

(Seja prestane ob 1. uri popoldne in se nadaljuje ob 5. uri 25 minut popoldne. — Die Sitzung wird um 1 Uhr nachmittags unterbrochen und um 5 Uhr 25 Minuten wieder aufgenommen.)

Deželni glavar

(pozvonil — das Glockenzeichen gebend):

Prekinjena seja se nadaljuje, sklepni smo, in sedaj pride na vrsto točka, ki je bila dopoldne zastavljena, to je točka:

2. Priloga 225. **Poročilo deželnega odbora glede nekaterih poprav v načrtu novele k občinskemu redu in občinskemu volilnemu redu z dne 17. februarja 1866, dež. zak. št. 2.**

2. Beilage 225. **Bericht des Landesausschusses, betreffend einige Korrekturen im Entwurfe der Novelle zur Gemeindeordnung und Gemeindevahlordnung vom 17. Februar 1866, L.-G.-Bl. Nr. 2.**

Za formalni predlog v zmislu poslovnika se je oglašil k besedi gospod poslanec Matjašič.

Poslanec Matjašič:

Predlagam v zmislu § 24. poslovnika, da se takoj o tej stvari obravnava, ne da bi se odkazala kakemu odseku.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Matjašič predlaga, da se ta zadeva vzame v takojšnjo razpravo. O tem predlogu nam je glasovati brez debate. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Brez debate! Sicer bi bil pa jaz itak pro govoril!“) Gospodje, ki ste za ta predlog, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Prosim gospoda poročevalca deželnega odbora, da uvede razpravo.

Poročevalec deželnega odbora dr. Pegan:

Visoka zbornica! Mislim, da se najlozje sklicujem na tiskano poročilo v prilogi 225. Gre se namreč za to, da se v načrtu novele k občinskemu redu in občinskemu volilnemu redu, ki smo ga v jeseni sklenili, popravijo nekatere stilistične napake, ki sicer niso bistvene, glede katerih je pa vendar dobro, da se danes odpravijo. Sicer bi bil deželni odbor na podlagi znanega sklepa deželnega zbora večino teh stvari lahko sam popravil, vendar so bili glede posameznih točk, katere naj se popravijo, dani pomisleki, ali so to formalni popravki ali pa izpremembe materielno-pravnega značaja. Zaradi tega je deželni odbor, da je cela stvar bolj jasna in točna, sklenil, predložiti stvar visoki zbornici v presojo. Gre se v glavnem za tele stvari:

V §§ 13. in 26. se gre samo za kogruenco med slovenskim in nemškim besedilom, oziroma pri § 13. samo zato, da se nemško besedilo napravi nekoliko jasnejše.

Pri členu III., § 1. in pri § 14., prvi in zadnji odstavek se pa gre za to, da se izbere enako besedilo za cel zakonski načrt. V nekaterih točkah volilnega reda, kakor smo ga svoj čas sklenili, se je namreč določila volilna pravica za občine po davku, ki je podvržen občinskim dokladam. Danes je podvržen občinskim dokladam zemljiški, hišni in pridobninski davek in ta davek se je tudi v svoj čas sprejetem načrtu omenil. Utegne se pa zgoditi, da se napravijo kaki novi davki, in ker imamo v omenjeni noveli določbo, da se ravna volilna pravica po davku, zaradi tega se mora novela spraviti v posameznih točkah v popolno soglasje. Zaradi tega se gre pri teh dveh paragrafih za to, da se besede »zemljiški, hišni ali pridobninski davek« nadomestijo z besedami »občinskim dokladam podvrženi davek«.

Pri členu III., § 8. imamo tudi samo neko korekturo nemškega besedila.

Člen III., § 10. obsega samo to, da se s tem novim besedilom izloči nek superfluum v prej sklenjenem zakonskem načrtu.

Člen III., § 12. obsega samo eno besedico, namreč, da se v drugem odstavku v prvi vrsti v slovenskem tekstu pred besedama »volilnih razredov« vrine besedica »tref« in v nemškem besedilu pred besedo »Wahlkörper« besedica »drei«. To je samo zaradi jasnosti.

Člen III., § 15. c nima drugega kakor ta namen, da se nekoliko daljše besedilo novele popravi na ta način, da se namesto navajanja pogojev v tej točki sklicuje na pogoje, ki so itak navedeni v točki 2., v prvem odstavku tega paragrafa.

Člen III., § 17a, določa s popolno jasnostjo, kdo ima biti predsednik komisije. Prej se je reklo: »V reklamacijski komisiji so župan in štirje občinski volilci . . .«, sedaj se je pa zaradi popolne jasnosti sprejel za besedo »župan« dostavek »kot predsednik«.

Člen III., § 18., ima edini nekako izpremembo materielno-pravnega značaja, in sicer, ker se je prej reklo, da izroča župan, na dan volitve pa volilna komisija volilnim upravičencem namesto izgubljenih izkaznic in glasovnic druge izkaznice in glasovnice. Izdajanje volilnih glasovnic ostane tudi še pravica volilne komisije, ne more pa tu ostati pravica glede izkaznic, ker s to izkaznico ima ravno volilec dokazati volilni komisiji svojo identiteto. Ta napaka je sedaj z novim besedilom odpravljena.

Člen III., § 21., ima samo ta namen, da se izpremeni kompetenca. Prej bi bilo okrajno glavarstvo, sedaj naj bo župan kompetenten za imenovanje zaupnikov itd.

Z izpremembo člena III., § 26., se je nameravalo doseči to, da se vodita pri volitvah o oddaji glasov dva seznamka, in sicer eden za razred in eden za podobčino. V noveli je bilo namreč določeno, da se zaznamuje volilec v seznamku za volilni razred, sedaj naj se pa zaznamuje v seznamku za razred in posebej še v seznamku za podobčino.

Člen III., § 28., se ima izpremeniti samo v toliko, v kolikor manjkata, in sicer po tiskovni pomoti, v nemškem besedilu dve besedi »erforderlich sind«.

Člen III., § 43., je pa dobro, če se izpremeni, zaradi tega, ker je nemogoče določilo, da v vsakem slučaju, kadar kdo odstopi, bodisi župan ali kdo drugi izmed starešinstva, da skliče župan občinski odbor k novi volitvi, ni se pa mislilo na to, da župan sam tudi lahko svojo funkcijo odloži ali odstopi. V tem slučaju mora namestnik prevzeti sklicanje občinskega odbora, in to je sedaj popravljeno.

Predlagam, da se popravki sprejmo tako, kakor jih nasvetuje deželni odbor v tiskani prilogi 225.

Deželni glavar:

Otvarjam razpravo. K besedi je oglašen gospod poslanec dr. Triller.

Poslanec dr. Triller:

Jaz predvsem konstatujem, da je gospod deželni glavar se zmotil v naglici, ko je proklamiral, da se o predlogu, stavljenem v zmyslu § 24. poslovnika, glasuje brez debate. Ne dvomim pa, da je to proklamiral optima fide, le po pomoti, in zaradi-

tega ne izvajam iz tega nobenih konsekvenc, temveč jemljem na znanje, da se bo stvar takoj danes rešila v zbornici tudi in merito, ampak ena principierna izjava mi bodi dovoljena. Jaz konstatujem, da je visoka zbornica v predležeči stvari sijajno dokazala resničnost reka, da naglica ni nikdar dobra, najmanj pa pri zakonodajstvu. Mi smo svoj čas svarili proti tisti, dejal bi, skoraj mrzlični naglosti, s katero je večina vzakonila različne stvari, in tako se je zgodilo, da je na primer načrt občinskega reda in občinskega volilnega reda za deželo pomanjkljiv v marsikaterih točkah in da se danes predlagajo izpremembe v nič manj, kakor 16 točkah. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Niso bistvene!“) So bistvene, to dokazuje najbolje deželni odbor sam, ker se deželni odbor v predležečem slučaju ni poslužil „legis“ dr. Lampe, ampak je čutil potrebo spraviti stvar nanovo pred zbornico. Item — jaz konstatujem, da so nam bile predlagane izpremembe dostavljene šele danes zjutraj in če bi jih bili mi hoteli natančno preštudirati, nam je bilo to absolutno nemogoče. Korektno bi bilo edino le to, da bi se bila stvar odkazala ustavnemu odseku in da bi nam bil ustavni odsek — recimo v prihodnjem zasedanju — predložil natančno popravljene načrt občinskega reda in občinskega volilnega reda.

Med tem časom, ko je ležala stvar pri deželnem odboru, sprejeli ste, gospodje od desnice in levice, stvari principielnega pomena. Zlasti velja to o zakonu o volilni dolžnosti in nič manj o volilnem redu in občinskem redu za mesto Ljubljano. Manjšinskim strankam bi se bila morala tudi dati prilika, da bi bile prišle do besede. To se ni zgodilo, ampak mi smo hladnokrvni, ker vemo, da v odsekih izvajate majoritetno načelo in da bi še tako nepolitičen, nedemonstrativen predlog ostal glas vpijočega v puščavi. Zato nimam nič proti temu, da ste vzeli to stvar takoj v razpravo, temveč samo izjavljam, da se mi debate ne bomo udeležili.

Deželni glavar:

K besedi je dalje oglašen gospod poslanec dr. Šusteršič.

Poslanec dr. Šusteršič:

O tem, ali je ta zakon nujen ali ne, se je težko prepirati. Po stališču naše stranke je silno nujen ta zakon, ker je skrajni čas, da se občinska reforma za Kranjsko izvede. Zato je stvar silno nujna za nas. Izpremembe, katere sedaj deželni odbor predlaga, se mi ne zdijo bistvene, in gospod predgovornik ima popolnoma prav, če je rekel, da bi se bil deželni odbor lahko poslužil legis dr. Lampe. Toda deželni odbor je postopal z vsega priznanja vredno kurtoazijo, da je, vkljub temu, da mu je lex Lampe dala priliko, sam izvršiti v noveli dotične izpremembe, prišel s temi izpremembami pred deželni zbor. Jaz bi pri tej priliki tudi pozval deželni odbor, da v takih slučajih, ko je deželni zbor zbran in ko

ima še priliko sklepati sam o takih stvareh, vselej postopa z isto kurtoazijo, kajti v kolikor je sploh mogoče, naj tudi glede nebitvenih izprememb odločuje pri legislativnem delu deželni zbor.

Toliko sem hotel omeniti na izvajanju gospoda predgovornika, stvar sama pa je bila že v zadnjem odlomku tega zasedanja zadosti preresetana, in zaradi tega nimam prav nič pomislekov proti temu, da ne bi glasoval za predlog ustavnega odseka.

Landeshauptmann:

Zum Worte hat sich noch der Herr Abgeordnete Dr. Eger gemeldet. Ich erteile ihm das Wort.

Abgeordneter Dr. Eger:

Hoher Landtag! Es ist heute der § 24 der Geschäftsordnung dahin ausgelegt worden, daß über den Antrag, daß über eine Vorlage des Landesausausschusses, ohne daß dieselbe einem anderen Ausschusse zur Vorberatung zugewiesen wurde, verhandelt werde, abgestimmt werden müsse, ohne daß eine Debatte zulässig wäre. Dieser Rechtsanschauung kann ich mich in keiner Weise anschließen, nachdem sich für sie in der Fextierung des § 24 kein Anhaltspunkt findet. Ich konstatiere das, um uns in keiner Weise für die Zukunft zu präjudizieren.

Weiters will ich auch eine andere Feststellung vornehmen, damit der heutige Fall nicht als Präzedenz betrachtet werde, nämlich das auch die vorliegenden Änderungen des Landesausausschusses in der Gemeindeordnung eigentlich dem Verfassungsausschusse zuzuweisen waren, umso mehr weil mir nicht recht erklärlich ist, warum das nicht geschehen ist, nachdem hinlänglich Zeit dazu vorhanden war.

Was die beantragten Änderungen selbst anbelangt, habe ich Folgendes zu bemerken.

Als im Oktober vorigen Jahres der Gesetzentwurf, betreffend die allgemeine Gemeindeordnung und Gemeindevahlordnung verhandelt wurde, haben wir in ausführlicher Weise dargetan, warum dem Gesetzentwurf für uns absolut unannehmbar ist. Zu dem damaligen Gesetzentwurfe, der dann, allerdings nur mit wenigen Stimmen Majorität, angenommen wurde, beantragt nun der Landesausausschuß eine Reihe von neuen Bestimmungen, durch welche diejenigen Punkte der Gemeindeordnung und Gemeindevahlordnung, gegen welche wir hauptsächlich Stellung nahmen, in keiner Weise berührt werden. Wir müssen daher unseren Protest gegen den Gesetzentwurf selbst im vollen Umfange aufrecht erhalten. Was hingegen die neuen Bestimmungen betrifft, die der Landesausausschuß beantragt, haben wir gegen dieselben nichts einzuwenden.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Jarc ima besedo.

Poslanec Jarc:

Visoka zbornica! Jaz bi stavil še en predlog, in sicer bi, da se občinski volilni red za

deželo spravi v soglasje z občinskim volilnim redom za deželno stolno mesto Ljubljano, predlagal k § 15. občinskega volilnega reda, naj se drugi odstavek, ki se prične z besedami »v ta seznamek« in konča z besedama »državnih davkov«, črta. To določilo smo črtali v občinskem volilnem redu za Ljubljano in torej je čisto naravno, da se črta tudi za deželo.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, je debata zaključena, in ima gospod poročevalec končno besedo.

Poročevalec dr. Pegan:

Reagiraj bi samo na besede gospoda tovariša dr. Trillerja, češ da se s predlogi deželnega odbora v bistvenih točkah izpreminja novela k občinskemu redu in občinskemu volilnemu redu. Z ozirom na resolucijo dr. Lampe-tovo, ki je bila sprejeta dne 28. decembra 1909, bi se bil deželni odbor čisto lahko poslužil pravice, da bi sam izpremenil načrt. Kdor prebere vse to, kar predlaga deželni odbor, mora priznati, da izprememba niti ene točke ni materialnega pomena, ampak deželni odbor je, in to morajo tudi gospodje od opozicije priznati, stvar predložil, samo da pride še enkrat pred deželni zbor, ker je ravno dana prilika za to, ne pa zaradi potrebe. Napake, za katere se gre, so tako majhne, da se pripete lahko vsakemu konceptorju, in teh imamo v deželnem biro-u jako dobrih. Sicer pa konstatujem, da je največjo tehniško napako povzročil član zbornice, ki je najboljši in najstarejši parlamentarec, namreč gospod baron Schwegel. Ali za te napake ne zadene nobenega nikaka krivda in tudi gospoda barona Schwegla ne.

Ker je stavljen od gospoda tovariša Jarca poseben predlog in ker cela stvar obstoji iz več delov, predlagam, da se preide o predlogih deželnega odbora in tovariša Jarca v specialno debato.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec nasvetuje, da prestopimo v nadrobno razpravo.

Prosim tedaj tiste gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, da se preide na tej podlagi v nadrobno razpravo, naj izvolijo ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je večina in je sprejeto.

Prosim gospoda poročevalca, da uvede nadrobno razpravo.

Poročevalec dr. Pegan:

Vzdržujem vse predloge, ki so stavljeni od deželnega odbora v prilogi 225. Predlagam v formalnem oziru, da se vsi sprejmejo en bloc, in prosim, da se sprejme tudi predlog gospoda tovariša Jarca, kateremu se popolnoma pridružujem.

Deželni glavar:

Nadrobna debata je otvorjena. K besedi se je oglasil gospod poslanec dr. Triller.

Poslanec dr. Triller:

Oglasil sem se k besedi samo k predlogu gospoda profesorja Jarca, glede katerega konstatiram, da črtanje cenzusa ne pomeni nič drugega, kakor politično geometrijo. Opozorjam visoko vlado na to, da ne poznam v nobenem zakonu take nemoralne določbe, po kateri se bodo umetno fabricirale trume volilcev. Ta določba ne pomeni nič drugega, nego da se bodo občani majorizirali z neobčani. Dosedaj je bila paliativa dana v cenzusu, kajti kdor 4 K direktnega davka plačuje, je že interesiran na občini; če se pa cenzus črta, bo imel volilno pravico vsak, ki plačuje v občini tudi le en vinar zemljarine. Kaj to pomeni v praksi, o tem nam dovolj jasno govori zgodovina volilnih bojev v Avstriji. Protestujem torej proti temu, da bi se sprejela taka nemoralna določba.

Deželni glavar:

K besedi se je še enkrat oglasil gospod tovariš profesor Jarc.

Poslanec Jarc:

Jaz napram dr. Trillerju konstatiram, da imajo dotični volilci že danes volilno pravico v občini. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajec: »Čujte!« — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: »Pa ne privilegirane. V drugem razredu imajo sedaj privilegirano.)

Landeshauptmann:

Der Herr Abgeordnete dr. Eger hat noch das Wort.

Abgeordneter dr. Eger:

Im Namen meines Klubs erkläre ich, daß wir natürlicherweise gegen alle Abänderungsanträge stimmen werden, in Konsequenz dessen, daß wir auch gegen das Gesetz selbst gestimmt haben. Insbesondere gilt das auch bezüglich des Abänderungsantrages Jarc. Seine Einwendung, daß schon bisher derjenige, der nur sehr geringe Steuern entrichtet hat, das Wahlrecht hatte, ist allerdings rich-

tig, aber ein solcher Wähler hatte das Wahlrecht nicht im ersten oder zweiten Wahlkörper. Wir haben schon bei der Beratung der allgemeinen Gemeindeordnung darauf hingewiesen, daß nach diesem Entwurfe die Höherbesteuerten in keiner Weise dazu kommen können, ihre Interessen zu vertreten. Wenn nun der in Rede stehende Absatz noch gestrichen wird, dann wird die Zahl der Wähler im ersten und zweiten Wahlkörper ins Ungeheure vermehrt und es kommt noch viel weniger zu einer Interessenvertretung der Höherbesteuerten, daher wir insbesondere gegen diese Bestimmung stimmen werden.

Deželni glavar:

Ako nihče več ne želi besede — (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.) ima besedo gospod poročevalec.

Poročevalec deželnega odbora dr. Pegan:

Ker imajo posamezne kronovine oziroma večina kronovin že enako določbo, kakor jo je predlagal gospod tovariš Jarc k § 15., in ker je bila ta določba obsežena tudi že v starem volilnem redu, prosim, da se sprejme predlog gospoda tovariša Jarca in obenem vse izpremembe, ki jih predlaga deželni odbor.

Deželni glavar:

Preidemo na glasovanje, katero bom tako le uredil: Ker v specialni razpravi ni bilo ugovora proti posameznim od deželnega odbora nasvetovanim izpremembam, bi jaz vse te predloge dal skupno na glasovanje, in potem, ko bo dognano to, kar je deželni odbor predlagal, pride na glasovanje predlog gospoda profesorja Jarca. Ako ni ugovora —

(Nihče ne ugovarja. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

bom torej tako postopal.

Gospodje, ki se pridružujete predlogom, kakor jih stavlja deželni odbor, tiskane v prilogi 225, izvolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto z večino.

Prosim sedaj tiste gospode, ki se strinjajo s predlogom gospoda profesorja Jarca, naj izvolijo ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je tudi večina, torej sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Sedaj prestopimo k točki:

6. Ustno poročilo upravnega odseka:

a) o prošnji »vodne zadruga« v Šmartnem pod Šmarno goro in več vasi za uravnavo potokov Gamljišice, Poljščaka in Dobravnice. (47/Pet.)

6. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:

a) über die Petition der Wassergenossenschaft in St. Martin unter Großkahlenberg und mehrerer Ortschaften um Regulierung der Bäche Gamljišica, Poljščak und Dobravnica. (47/Pet.)

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica ima pred seboj prošnjo, katere imajo le malokdaj v sebi enakih posledic. Navadno prihajajo v to zbornico prošnje, morda z opravičeno zahtevo, toda površno so sestavljene in malo utemeljene, tako da marsikdaj upravni odsek, ki ima razpravljati o enakih prošnjah, ne vé kaj pravega visoki zbornici predlagati. V tem slučaju pa imamo razpravljati o dobro utemeljeni prošnji prebivalcev iz raznih vasij, ležečih na pogorju Rašice iz Gamelj, Šmartnega, Skaručne, Vojškega, Vešče, Polja in Šinkovega Turna za uravnavo gorskih potokov Gameljšice, Dobravnice in Poljščaka. Te vode povzročajo ondodnim poljem veliko škode. Nad 200 ha najboljših travnikov je pogosto poplavljenih vsled tega, ker se od pamtiveka niso nikdar struge iztrebile in so z gramozom toliko napolnjene, da izstopi pri najmanjši povodnji voda čez bregove in poplavi polja in travnike. Namesto lepih travnikov najdemo vsled tega tam močvirja, iz katerih zamorejo posestniki spraviti redno samo enkratno košnjo, ker z vozovi ne morejo priti v popolnoma omočvirjeno zemljo. Ti posestniki so pravo pot hodili in se ustanovili kot vodna zadruga. To je tudi prava pot za vse druge posestnike v naši deželi, ki žele deležni postati melioracijskega zaklada, katerega je visoka zbornica v velikem znesku desetih milijonov ustanovila v svrhu, da iz tega zaklada zamorejo biti deležne potem razne vasi in občine dobrote deželne kulture in podpiranja amelioracije zemljišč, in če kateri kraj, je gotovo ta pokrajina opravičena, da se deželni odbor v prvi vrsti v tem pogledu ozira nanjo. Vodna zadruga je napravila tudi vse poizvedbe, najela tudi svojega tehnika, ki je jako obširen projekt napravil, v katerem je obrisal natančno, koliko je omočvirjenega sveta. Ta zadruga je enako prošnjo v nemškem jeziku sestavljeno poslala tudi na ministrstvo, drugo prošnjo pa, sestavljeno v slovenskem jeziku, podala je visoki zbornici kranjski. Njena prošnja gre na to, da bi visoki deželni zbor kranjski uvaževal njih podjetje kot popolnoma pravilno utemeljeno in sklenil, da bi se deželni odbor potegnil potom deželne vlade pri ministrstvu za uravnavo teh potokov in da bi izposloval, da prevzame c. kr. državni urad za zgradbo hudournikov v Beljaku izdelavo teh

potrebnih načrtov. Kakor sem že omenil, je vodna zadruga sama dala izgotoviti dotični načrt, izmerjeni so vsi profili in na tej podlagi je izdelan tudi proračun, ki kaže potrebščino 265.000 K. Ako upoštevamo, da se gre za nad 40 km² obsegajoči prostor, ki ga pustošijo povodnji, menim, da je dovolj utemeljenega vzroka, da upravni odsek predlaga visoki zbornici, da v polnem obsegu pritrjuje tej prošnji in principu, da se visoki deželni zbor kranjski izreče za utemeljenost prošnje in da se naprosi c. kr. državni urad za zgradbo hudournikov v Beljaku, da izdelata dotične projekte in revidira tudi troškovnik, ki ga je predložila dotična vodna zadruga. Za gotovo je pa tudi, da ako bo pritrčila visoka vlada tej prošnji in dala izdelati načrte, da bo potem za deželni zbor kranjski prišla doba, v kateri bo tudi dežela kranjska, in to gotovo s prepričanjem, prispevala svoj prispevek, da se usliši prošnja povsem utemeljena in da se potem tej pokrajini odpomore, da bodo travniki jej donasali večjo kvantiteto boljše krme. S tem pa bo dana podlaga za uspešno dobro in procvitajočo živinorejo.

Prosim visoko zbornico, da iz teh razlogov pritrudi nasvetu upravnega odseka, ki se glasi (bere — liest):

»Deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se ta prošnja izroča, da jo potom deželne vlade predloži kmetijskemu ministrstvu, da ono naroči svojemu uradu za zgradbo hudournikov za zadelanje gorskih potokov, da prouči ondotne razmere in izdelata v to potrebne podrobne načrte in proračun v to potrebnih troškov ter da bo deželni zastop k temu delu primerno prispeval. Z ozirom na od leta do leta naraščajoče opustošenje ondotnih zemljišč se obenem c. kr. vlada prosi, da smatra to uravnavno delo kot nujnim in zato popeši izdelavo v to potrebnih načrtov.«

Deželni glavar:

Debata je otvorjena. K besedi se je oglasil gospod poslanec dr. Šusteršič.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Predlog upravnega odseka pozdravljam z zadovoljstvom in izražam nado, da se bo ta akcija hitro in srečno izvršila. Ne gre se samo za amelioracijo zemljišč, ampak gre se tudi za to, da bo pridobljena z uravnavo Gameljšice lepa vodna sila, ki bo povzdignila industrijo v tem kraju, čegar prebivalstvo se odlikuje po veliki podjetnosti in inteligenci. Usojam se apelirati na gospoda deželnega predsednika, da blagovoli najodločnejše akcijo podpirati in s svoje strani storiti vse, da se v doglednem času izvede do srečnega zaključka.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali.

Gospodje, ki pritrдите predlogu upravnega odseka, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

6. Ustno poročilo upravnega odseka:

b) o prošnji posestnikov iz vasi Dol. Zemon za uvrstitev občinske poti od Vrbovega skozi Dol. Zemon do Reške državne ceste med okr. ceste. (291/Pet.)

6. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:

b) über das Gesuch der Insassen von Unter-Semon um Einreihung des Gemeindeweges von Vrbovo durch Unter-Semon bis zur Fiumaner Reichsstraße unter die Bezirksstraßen. (291/Pet.)

Ich ersuche den Herrn Berichterstatter Kollegen Schollmayer, das Referat zu erstatten.

Berichterstatter Schollmayer:

Hoher Landtag! Von dem Dorfe Unter-Semon bei Illyrisch-Feistritz liegt eine Bitte um Umwandlung des dortigen Gemeindeweges in eine Bezirksstraße vor. Diese Bitte ist durch die gegebenen Verhältnisse vollkommen begründet. Die Insassen des Dorfes unterhalten einen sehr regen Verkehr mit Vrbovo und von dort aus mit Illyrisch-Feistritz, wo sich das Bezirksgericht und eine ganze Menge von Industrieanlagen befindet.

Es ist dieser Frage auch schon der Bezirksstraßenausschuß von Illyrisch-Feistritz näher getreten, er konnte aber seine Zustimmung zu einer Umwandlung in eine Bezirksstraße nur insoweit geben, als es sich um das Teilstück dieses Gemeindeweges handelte, das von der Reichsstraße St. Peter—Fiume abzweigt und bis zur Kirche des Dorfes Unter-Semon geht. Damit ist nur ein halber Schritt getan und es ist notwendig, auch die weitere Verbindung zwischen Unter-Semon und Vrbovo herzustellen. Diesbezüglich liegt eine Äußerung des Bezirksstraßenausschusses nicht vor, weshalb der Verwaltungsausschuß den Antrag stellt:

»Der hohe Landtag wolle beschließen:

Der Landesausschuß, welchem dieses Gesuch befürwortend übermittelt wird, hat die erforderlichen Schritte über die noch ferner nötigen Erhebungen einzuleiten und insbesondere vom Bezirksstraßenausschusse in Illy-

risch-Feistritz eine Äußerung in dieser Angelegenheit vorerst abzuverlangen.«

Ich bitte um Annahme dieses Antrages.

Deželni glavar:

Debata je otvorjena. K besedi se je oglasil gospod poslanec dr. Lampe:

Poslanec dr. Lampe:

Visoka zbornica! Mi imamo tukaj eno tiste vrste cestnih zadev, kakršnih leži v stavbnem uradu nerešenih jako veliko število. Mi imamo skoraj pol drug sto prošenj vloženi za uvrstitev raznih občinskih cest med okrajne in okrajnih med deželne ceste. O posameznih slučajih je seveda silno težko sklepati. Ako ima človek pred seboj toliko nerešenih prošnja, je gotovo, ako se samo posamezne ceste izvzamejo, da potem nastane nezadovoljstvo med ljudstvom, ker rešiti je treba vse te zadeve po nekem sistemu, tako da ne bo en kraj zapostavljen za drugim. Tako sporadično se ne smejo reševati prošnje za uvrstitev občinskih cest med okrajne ceste. Jaz seveda nikakor ne nasprotujem predlogu gospoda poročevalca, ampak bi le želel, da bi se vsa akcija dala izpeljati v popolno zadovoljnost interesentov. Vendar je treba stvar spraviti v nekak sistem. Potem pride vprašanje troškov v pošte, ki pridajo na okraje in na deželo, in preden se da cela stvar sistematično rešiti, moramo si biti na jasnem v tem, prvič, kod je potrebno, da se kreirajo nove okrajne in deželne ceste, in drugič, kakšno bo breme, ki bi zadelo deželni zaklad. Zaraditega predlagam nastopno resolucijo:

»Deželni odbor se pozivlje, da v prihodnjem zasedanju predloži sistematičen pregled vseh prošnjá za uvrstitev občinskih med okrajne ceste in okrajnih med deželne ceste ter poroča o stroških, ki bi vsled kategorizacije zadeli okrajne cestne sklade in deželni zaklad.«

Deželni glavar:

Dalje se je oglasil k besedi gospod poslanec Ravnikar.

Poslanec Ravnikar:

Visoka zbornica! Oglasil sem se za besedo zaradi velike važnosti predležeče zadeve. Vaščani v Dolenjem Zemonu prosijo že leta in leta, da se uvrsti ta pot med okrajne ceste. Ako pomislimo, da je promet iz vseh vasi občine Jablanica jako živahen, moramo priznati, da je prošnja upravičena. Prebivalci izvažajo svoje poljske pridelke na Reko in Opatijo po okrajni cesti Ilirska Bistrica—Kuteževo, ki je pa precej dolga. Ako bi se pa občinska cesta, vodeča od reške državne ceste čez Dolenji Ze-

mon na Vrbovo, zvezala z okrajno cesto Ilirska Bistrica in Kuteževo, bi bil promet veliko olajšan. Zato najtopleje priporočam, da bi se pri presojevanju prošnje vaščanov iz Dolenjega Zemona ustreglo njihovi želji v tem smislu, da bi se ta cesta uvrstila med okrajne ceste.

V ostalem se tudi jaz pridružujem resoluciji gospoda poslanca dr. Lampeta.

Deželni glavar:

Ako nihče več ne želi besede (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.), ima gospod poročevalec besedo.

Der Herr Berichterstatter hat das Schlußwort.

Berichterstatter Schollmayer:

Nachdem von keiner Seite ein Einspruch gegen den Antrag selbst vorliegt, möchte ich nur für meine Person erwähnen, daß ich mich voll und ganz der Resolution des verehrten Herrn Dr. Lampe anschließe, weil ich in den Sitzungen des Verwaltungsausschusses gesehen habe, wie immer wieder solche Bitten einlaufen, ohne daß man einen Überblick über alle bezüglichlichen Wünsche der Bevölkerung gewinnen könnte. Ich kann also diese Anregung des verehrten Herrn Dr. Lampe nur auf das freundlichste begrüßen und werde für sie stimmen.

Deželni glavar:

Bomo glasovali. Gospodje, ki ste za predlog upravnega odseka, izvolite ustati.

(Zgodi se. — Geschicht.)

Sprejeto.

In gospodje, ki pritrđite tudi resoluciji, nasvetovani po gospodu poslancu dr. Lampetu, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschicht.)

Je tudi sprejeto.

Na vrsto pride točka:

6. Ustno poročilo upravnega odseka:

c) o prošnji občin okraja kamniškega in kranjskega za zgradbo električne normalnotirne železnice iz Kamnika v Kranj. (584/Pet.)

6. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:

c) über das Gesuch der Gemeinden im Bezirke Stein — Krainburg wegen Ausbaues einer normalspurigen Vollbahn mit elektrischem Betriebe von Stein nach Krainburg. (584/Pet.)

Ich ersuche den Herrn Berichterstatter, die Verhandlung einzuleiten.

Berichterstatter Schollmayer:

Hoher Landtag! Eine ganze Reihe von Gemeinden, welche zwischen Stein und Krainburg liegen, haben schon vor längerer Zeit eine Petition eingebracht, es möge der Landtag darauf hinwirken, daß eine Normalspurbahn, eventuell mit elektrischem Betrieb, von Stein bis Krainburg gebaut werde. Dieses Projekt, welches die einzelnen Gemeinden der Befürwortung des Landtages unterbreitet haben, gehört heute schon in den Rahmen der großen Eisenbahnprojekte für Krain, die, auf eine sehr breite Basis gestellt, nunmehr den Charakter von Lokalbahnprojekten verloren haben. Ich habe es hier nicht notwendig, den Tenor aller dieser Aktionen, die da unternommen werden, um das Krainer Eisenbahnmaß in größerem Stile auszugestalten, zu kennzeichnen, denn es ist das den Herren insbesondere auch aus einer jüngsten Publikation in den Laibacher Blättern ohnehin bekannt.

Die Linie von Stein nach Krainburg bildet einen integrierenden Bestandteil dieser großen Landesbahnprojekte; es ist das die Linie, welche von einem Punkte der Bahn Cilli—Wöllan ausgehend über Stein nach Krainburg führt und bei dem Knotenpunkte Sairach einen Anschluß nach Idria—St. Lucia finden soll.

Diese Angelegenheit wurde auch auf dem Eisenbahntage am 24. Jänner besprochen. Dieser Eisenbahntag wird gleichsam die Zentralstelle für alle solche Angelegenheiten werden, es muß aber das dort gewählte Komitee jedenfalls an den Landtag herantreten, sich bei ihm gleichsam vorstellen, sonst kann der Landtag und der Landesausschuß mit diesem Komitee nicht in Fühlung treten. Es wird das also jedenfalls in der aller kürzesten Zeit geschehen müssen, und unter dieser Voraussetzung hat der Verwaltungsausschuß beschlossen, folgenden Antrag zur Genehmigung vorzulegen:

»Der hohe Landtag wolle beschließen:

Der Landesausschuß wird beauftragt, dieses Gesuch nicht nur maßgebendenorts anzuempfehlen und zu unterstützen, sondern auch bezüglich dieser Trasse, welche in den Rahmen der ganz Krain umfassenden Bahnnetzprojekte fällt, mit dem Komitee, welches an dem am 24. Jänner 1910 abgehaltenen Landeseisenbahntage gewählt wurde, in Verhandlungen zu treten.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki ste za ta predlog, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

a) o prošnji Amalije Wurner, vdove po okrožnem zdravniku v Kostanjevici, za milostno podporo. (141/Pet.)

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

a) über die Petition der Distriktsarztevitwe Amalie Wurner in Landstraß um eine Gnadenunterstützung. (141/Pet.)

Poročevalec Pogačnik:

Amalija Wurner, vdova okrožnega zdravnika v Kostanjevici, prosi za milostno podporo. Njen mož je bil v deželni službi 11 let. Kakor se pripoveduje, ima vdova hišo, katera je nekoliko obremenjena. Finančni odsek ni mogel priti do prepričanja in spoznanja, da bi bila tako revna, da bi kazalo ji dovoliti miloščino, in zato predlaga:

»Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja Amalije Wurner se odkloni.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ne, — torej prosim gospode, ki pritrjujejo temu predlogu, da izvolijo ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

b) o prošnji Hedvige Finz, vdove okrožnega zdravnika v Ljubljani, za stalno miloščino. (118/Pet., 451/Pet.)

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

b) über die Petition der Distriktsarztevitwe Hedwig Finz in Laibach um eine ständige Gnadengabe. (118/Pet., 451/Pet.)

Poročevalec Pogačnik:

Hedviga Finz, vdova okrožnega zdravnika, prosi za stalno miloščino. Mož njen je služboval od leta 1871. do leta 1905. v deželni službi. Vdova je 70 let stara, od mrtvouda zadeta in res miloščine potrebna. Finančni odsek predlaga:

»Visoki deželni zbor skleni:

Hedvigi Finz se dovoli letna miloščina 400 kron, počenši s 1. prosincem 1910.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — glasujmo.

Gospodje, ki ste za ta predlog, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Dalje imamo točko:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

c) o prošnji okrožnega zdravnika dr. Dušana Perišiča za milostno vračunanje ranocelniške prakse v pokojnino. (386/Pet.)

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

c) über die Petition des Distriktsarztes Dr. Dušan Perišič um die Einrechnung der Wundarztenpraxis in den Pension. (386/Pet.)

Poročevalec Pogačnik:

Okrožni zdravnik dr. Dušan Perišič prosi za milostno vračunanje ranocelniške prakse v pokojnino. Dr. Perišič je služil od leta 1880. do leta 1890. v Starem trgu.

Finančni odsek je sklenil, analogno kakor povsod drugod v takih slučajih in kakor se to godi tudi pri državi, da naj ponovi svojo prošnjo takrat, ko bo res stopil v pokoj. Finančni odsek predlaga:

»Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja dr. Dušana Perišiča se zavrne. Prosilec se obvesti, da jo obnovi, ko prosi za pokojnino.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ne, — torej glasujmo.

Gospodje, ki ste za ta predlog, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

d) o prošnji bolniškega kurata Gregorja Flisa in predstojnice usmiljenih sester Leopoldine Hoppe za podporo:

1. k napravi novih cerkvenih stolov (320/Pet.),

2. za prenovljenje notranjščine v bolniški kapelici. (20/Pet.)

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

d) über die Petition des Spitalskuraten Gregor Flis und der Vorsteherin der barmherzigen Schwestern Leopoldine Hoppe um Unterstützung:

1. für die Anschaffung von Kirchenstühlen (320/Pet.),

2. für die Restaurierung des Innern der Spitalskapelle. (20/Pet.)

Poročevalec Pogačnik:

Bolniški kurat Gregor Flis in predstojnica usmiljenih sester Leopoldina Hoppe prosita prvič podpore k napravi novih cerkvenih stolov v bolniški kapelici in drugič za podporo za prenovljenje notranjščine v bolniški kapelici.

Finančni odsek predlaga:

»Visoki deželni zbor skleni:

Prošnji se odstopata deželnemu odboru v rešitev.«

Deželni glavar:

Ako nihče ne želi besede — (Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich) — prosim gospode, ki so za ta predlog, naj izvolijo ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Dalje pride točka:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

e) o prošnji kongregacije šolskih sester v Marijanišču za brezplačno oskrbovanje sester v deželni bolnici. (588/Pet.)

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

e) über die Petition der Kongregation der Schulschwestern im »Marianum« um unentgeltliche Spitalsbehandlung der Schwestern. (588/Pet.)

Poročevalec Pogačnik:

Kongregacija šolskih sester v Marijanišču prosi za brezplačno oskrbovanje sester v deželni bolnici. Več kot 300 je teh sester, ki bi morale v slučaju, ako nevarno zbolé, v bolnici same trpeti stroške. Zaradi tega prosijo, da bi se jim stroški, ki bi zanje narastli v bolnici, odpustili.

Finančni odsek predlaga:

»Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja se odstopi deželnemu odboru z naročilom, da jo uvažuje v posameznih slučajih.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki ste za ta predlog, da ustanete.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

f) o prošnji predstojništva samostana ubogih šolskih sester de Notre Dame v Šmihelu za izplačanje zadnje tretjine že dovoljene renumeracije. (43/Pet., 164/Pet.)

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

f) über die Petition der Klostervorstellung der armen Schulschwestern de Notre Dame in St. Michael um Auszahlung des letzten Drittels der schon bewilligten Remuneration. (43/Pet., 164/Pet.)

Poročevalec Pogačnik:

Predstojništvo samostana ubogih šolskih sester de Notre Dame v Šmihelu prosi za izplačilo zadnje tretjine že dovoljene renumeracije. Deželni odbor je dovolil leta 1901. predstojništvu samostana za pouk gluhonemih deklic 1000 K renumeracije za tretjo učiteljico. V resnici sta pa poučevali samo dve učiteljici in zaradi tega deželni odbor ni izplačal teh 1000 K, ampak samo dve tretjini. Zato prosi predstojništvo, da bi se mu izplačala še ostala tretjina renumeracije.

Finančni odsek predlaga:

»Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja se odstopi deželnemu odboru v primerno rešitev.«

Deželni glavar:

Gospod poslanec Dular se je oglasil k besedi.

Poslanec Dular:

Ker je ta šola jako važnega pomena za Dolenjsko, priporočam, da deželni odbor uvažuje to prošnjo šolskih sester v Šmihelu, in ravnotako mu priporočam tudi njihovo drugo še nerešeno prošnjo v ugodno rešitev.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — bomo glasovali.

Gospodje, ki ste za predlog finančnega odseka, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

g) o prošnji vodstva hiralnice sv. Antona P. na Marofu, obč. Sp. Idrija, za podporo. (480/Pet.)

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

g) über die Petition der Vorstehung des Siechenhauses des hlg. Anton v. P. am Marof, Gemeinde Unter-Idria, um Unterstützung. (480/Pet.)

Poročevalec Pogačnik:

Vodstvo hiralnice sv. Antona P. na Marofu, občina Spodnja Idrija, prosi podpore. Nekdanja prednica sestra Fides Leskovic Lichtenturnovega zavoda je njej lastno posestvo na Marofu, občina Spodnja Idrija, obstoječe iz dveh hiš, nekaj gospodarskih poslopij in zemljišča v približnem obsegu 50 ha izročila kongregaciji Vincencija Pavlanskega za namen, da se ustanovi na tem svetu hiralnica. Oskrbnina je prej znašala samo 60 h na dan, sedaj pa znaša 80 h in število varovancev vedno raste.

Finančni odsek predlaga:

»Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja se odstopi deželnemu odboru v primerno rešitev.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — prosim gospode, ki ste za ta predlog, da izvolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

h) o prošnji uprave javne občinske bolnice v Krškem za povrnitev oskrbnih stroškov za revne kranjske bolnike za čas od 1. februarja 1899 do 1. julija 1901. (192/Pet.)

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

h) über die Petition der Verwaltung des öffentlichen Gemeindespitals in Gurkfeld um Vergütung der Verpflegskosten für arme Kranke aus Krain für die Zeit vom 1. Februar 1899 bis 1. Juli 1901. (192/Pet.)

Poročevalec Pogačnik:

Uprava javne občinske bolnice v Krškem prosi za povrnitev oskrbnih stroškov za revne kranjske bolnike v znesku 9442 K 80 h. Proš-

nja iz leta 1905., oskrbni stroški, za katerih povrnitev prosi uprava, so pa narasli v času od 1. svečana 1899 do 1. malega srpana 1901. Tekom zadnjih let se je stvar gotovo že kaj izpremenila. Nekaj stroškov je bolnica morda že dobila povrnjenih in zato predlaga finačni odsek:

Prošnja se odstopi v poizvedbo in svoječasno poročanje deželnemu odboru.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ne, — torej prosim gospode, ki ste za predlog, da ustanete.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

i) o prošnji župnega urada v Dev. Mariji v Polju za zgradbo kapelice v deželni blaznici na Studencu. (209/Pet.)

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

i) über die Petition des Pfarramtes in Mariafeld um den Ausbau einer Kapelle in der Landes-Irrenanstalt zu Studencu. (209/Pet.)

Poročevalec Pogačnik:

Župni urad pri Devici Mariji v Polju prosi za zgradbo kapelice v deželni blaznici na Studencu. Kapelica je že sprejeta v program zidanj, ki se imajo v deželni blaznici izvršiti prihodnje leto, in zato predlaga finančni odsek:

»Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja se odstopi deželnemu odboru.«

Deželni glavar:

Ako nihče ne želi besede — (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.) — prosim gospode, ki se strinjate s tem predlogom, da izvolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

j) o raznih prošnjah proste organizacije okrožnih zdravnikov na Kranjskem. (662/Pet., 660/Pet., 659/Pet.)

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

j) über verschiedene Petitionen der freien Organisation der Distriktsärzte in Krain. (662/Pet., 660/Pet., 659/Pet.)

Poročevalec Pogačnik:

Prosta organizacija okrožnih zdravnikov na Kranjskem je bila vložila tri prošnje.

1. Za povišanje pokojnin vdov in vzgojnin sirotam po okrožnih zdravnikih (pet. 6 in 662);

2. za popolnitev § 12. dež. zakona z dne 27. oktobra 1900 v tem smislu, da se dovoli v prihodnje okrožnim zdravnikom povodom javnega potovanja v krajih, oddaljenih manj kakor 4 km od stanovališča zdravnikovega, voz brez dnevsčine (pet. 660) in

3. za zvišanje dnevsčine povodom cepljenja na 8 K in pristojbine za vsakega cepljenca po 10 h (pet. 659).

Deželni odbor je že pred tremi leti poizvedoval, koliko bi približno stalo, če se ugotovi 1. in 2. prošnji gospodov okrožnih zdravnikov. Bilo je treba statistike in ministrstvo notranjih stvari je podalo statistične podatke, iz katerih je razvidno, koliko bi morali okrožni zdravniki sami prispevati in koliko deželni zaklad.

Finančni odsek predlaga:

»Visoki deželni zbor skleni:

Prošnje proste organizacije okrožnih zdravnikov na Kranjskem se odstopijo deželnemu odboru v proučevanje in poročanje.«

Deželni glavar:

K besedi je oglašen gospod poslanec dr. Oražen.

Poslanec dr. Oražen:

Visoka zbornica! Že pred več leti, kakor je rekel cenjeni gospod referent, je organizacija okrožnih zdravnikov izročila prošnjo, da bi se pokojnine njihovih vdov in vzgojnine otrok zvišale. Sedaj ima vdova 800 K pokojnine in otrok 160 K vzgojnine. Prepričan sem, da tega pač nihče ne bo trdil, da bi bila previsoka ta pokojnina ali vzgojnina, ker po novi uredbi imajo vdove in otroci slug, ki so služili dalj časa, skoro take pokojnine in vzgojnine.

Tedaj organizacija okrožnih zdravnikov je že dne 13. decembra 1906 vložila prošnjo, da naj bi se zvišale pokojnine vdovam na 1200 K, otrokom pa vzgojnine na 300 K. Okrožni zdravniki plačujejo sedaj v pokojninski zaklad prva tri leta 10 %, nadaljna leta pa po 2 % od svoje plače. Deželni odbor je sporočil organizaciji okrožnih zdravnikov z odlokom z dne 26. oktobra 1907, št. 2586, da je izvedel od ministrstva notranjih stvari, da bi morali okrožni zdravniki, ako bi se ugodilo omenjeni njihovi želji, vplačevati v pokojninski zaklad, všteti dosednji pokojninski prispevek, v prvih treh službenih letih prispevek po 16¹/₃ %, nadaljna leta pa po 8¹/₃ % v pokojnino všteti prispevkov. V seji dne 23. novembra 1907 je organizaci-

cija nato sklenila, da rada prevzame nekaj teh prispevkov, samo da naj bi večino teh stroškov prevzel deželni zaklad, kar je gotovo opravičeno, ker mi boste, gospodje, pritrdili, da je ravno v zdravniškem stanju redkokdaj mogoča zadostna preskrba vdov in otrok. Zdravniška praksa ni več taka, kakor je nekdanja bila, in zato je zahteva okrožnih zdravnikov popolnoma opravičena. Draginja pa je tudi taka, da ves svet toži, in vsak uslužbenec zahteva od svojega gospodarja višjo plačo. Torej sodim, da izvrši visoki deželni zbor le čin humanitete, ako blagovoli ugoditi želji okrožnih zdravnikov. Predlog se bom usodil staviti pozneje.

Potem še nekaj besedi zaradi povišanja dnevščin povodom cepljenja. Sedaj imajo okrožni zdravniki ob cepljenju dnevščine 4 K in kilometrine 46 vin. Da to ni bogve kaka plača, če je zdravnik cel dan zunaj in potem dobi 4 K, boste, gospodje, gotovo priznali. Organizacija okrožnih zdravnikov prosi, da se ta dnevščina sporazumno z deželno vlado poviša na 8 K in da naj bi se še 10 vin. od vsakega cepljenca plačalo zdravniku. Gotovo je, da sedanja kilometrina in dnevščina ne zadostuje za voz in hrano, vrhu tega pa izgubi zdravnik še tisto majhno prakso, ki bi jo sicer imel. Ker bi svota, ki bi bila potrebna, da bi se ugodilo tej zahtevi okrožnih zdravnikov, ne znašala več kakor 5500 K, zato se bom usojal, tudi v tem oziru staviti svoj predlog, ko bom še govoril o 3. točki.

Sedaj še par besed, kar se tiče voza, katerega naj načelstvo okrožnega zastopa dá zdravniku na razpolago, če pot ne znaša več kakor 4 km od stanovanja zdravnikovega. Glasom § 12. zakona z dne 27. oktobra 1900, dež. zak. št. 27, je okrožni zdravnik primoran iti v kraje, ki niso več kakor 4 km oddaljeni od stanovanja, peš ali pa, če naroči voz, mora zanj iz svojega prispevati. Da se voz včasih zahteva, je umevno že zaradi vremenskih neprilik, in jaz ne vem, kako pride zdravnik do tega, da bi moral, ko izvršuje svoj posel v prid deželi in dotičnega zdravstvenega zastopa, voz plačevati on sam, in zato je prošnja okrožnih zdravnikov po mojem mišljenju gotovo opravičena. Za 4 km potrebuje človek eno uro tja in eno nazaj in torej izgubi, če se vzame še čas, ki ga porabi pri bolniku skoro 3 ure in med tem časom mu vendar odpade nekaj prakse. Zato se usojam staviti visoki zbornici sledeči predlog:

»Deželni odbor skleni: Prošnjo okrožnih zdravnikov za zvišanje penzije vdov, oziroma vzgojnine otrok;

prošnjo za zvišanje dnevščin pri cepljenju koz;

prošnjo, da naj zdravstveni zastop dá zdravniku voz na razpolago, ali mu pa povrne

stroške za njega, čeprav daljava dotičnega kraja ne znaša več kot 4 kilometre;

reši naj deželni odbor ugodno in o tem poroča v prihodnjem zasedanju.«

Prosim, da bi pritrdila visoka zbornica temu predlogu.

Deželni glavar:

K besedi se je dalje oglasil gospod poslanec dr. Lampe.

Poslanec dr. Lampe:

Prošnja, vložena od okrožnih zdravnikov, leži že dalj časa pri deželnem odboru. Kakor sem že omenil pri drugi priliki, bo deželni odbor za prihodnji deželni zbor napravil neki načrt, kako in v katerem obsegu se jim bo dalo ugoditi. To naj vzame na znanje visoka zbornica in naj glasuje za predlog finančnega odseka, ker se bo potem itak izvršilo, kar možno, da se okrožnim zdravnikom ustreže.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — gospod poročevalec?

Poročevalec Pogačnik:

Hvala!

Deželni glavar:

Torej bomo glasovali. Med predlogom finančnega odseka in nasvetom gospoda poslanca dr. Oražna pravzaprav ni bistvenega razločka. (Poslanec — Abgeordneter dr. Oražen: »Jaz samo predlagam, da bi se prošnja do prihodnjega zasedanja ugodno rešila!«)

Gospod poslanec dr. Oražen predlaga (bere — liest):

»Deželni zbor skleni: Prošnjo okrožnih zdravnikov za zvišanje penzije vdov, oziroma vzgojnine otrok;

prošnjo za zvišanje dnevščin pri cepljenju koz;

prošnjo, da naj zdravstveni zastop dá zdravniku voz na razpolago ali mu pa povrne stroške za njega, čeprav daljava dotičnega kraja ne znaša več kot 4 km, reši naj deželni odbor ugodno in o tem poroča v prihodnjem zasedanju.«

Tale predlog sega vendarle dalje, kakor predlog finančnega odseka, in torej ga bom dal najprej na glasovanje.

Prosim tedaj, da tisti gospodje, ki ste za predlog gospoda poslanca dr. Oražna, izvolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je ostal v manjšini, in torej prosim sedaj še gospode, ki ste za predlog finančnega odseka, da izvolite ustati.

(Zgodi se. — Geschichte.)

Je sprejet, in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Na vrsto pride točka:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

k) o poročilu deželnega odbora radi prošnje predstojništva bolnice usmiljenih bratov v Kandiji glede podpore za razširjenje bolničnega poslopja. (k prilogi 213.)

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

k) über den Bericht des Landesausschusses, betreffend die Petition der Vorsteherung des Spitales der barmh. Brüder in Kandia um Subvention für die Erweiterung des Spitalgebäudes. (zur Beilage 213.)

Poročevalec Pogačnik:

Predstojništvo bolnice usmiljenih bratov v Kandiji prosi podpore za razširjenje bolniškega poslopja. Bolnica je vedno prenapolnjena. Dosedaj se je oskrbovalo že nekaj let sem povprečno 100 bolnikov na dan, bolnica pa ima prostora kvečjemu za 80. Predstojništvo je dalo napraviti načrt za zgradbo in je predložilo tudi proračun. Glasom načrtov bi se pridobilo, če se postavi drugo nadstropje, približno 50 postelj, kar bi zadostovalo za precejšnjo dobo let. Stroški bi znašali 150.000 K, in sicer je v tej svoti všteti 15.000 K za opravilo, 40.000 K za centralno kurjavo in vodovod, 95.000 K bi pa bilo potrebnih za novo stavbo. Pomisliti je, da bolnica usmiljenih bratov pomaga nositi breme, katero bi sicer težilo deželo. Radi tega predlaga finančni odsek:

»Visoki deželni zbor skleni:

1. Namesto dosedanjih 12.000 K je v prihodnje v proračun deželnega zaklada ustavljati 20.000 K, pričenši z letom 1910;

2. za razširjenje poslopja se dovoli enkratni izredni prispevek 20.000 K in

3. brezobrestno posojilo 30.000 K.

Posojilo je vračati od leta 1920 dalje v letnih obrokih po 1000 K.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — prosim glasovati.

Gospodje, ki ste za predlog finančnega odseka, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschichte.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

l) o prošnji zastopa zdravstvenega okrožja v Postojni za prispevek k zgradbi okrožne bolnice. (550/Pet.)

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

l) über die Petition der Distriktsvertretung in Adelsberg um einen Beitrag zum Baue des Distriktsspitales. (550/Pet.)

Poročevalec Pogačnik:

Zastop zdravstvenega okrožja v Postojni prosi za prispevek k zgradbi okrožne bolnice. Bolnica stane do danes okroglo 100.000 K. Deželni zbor je svoječasno prispeval 2000 K, mesto postojnsko tudi 2000 K. Poplačalo se je dosedaj 46.000 K, tako da je dolga še 50.000 K. Deželni zbor je v seji dne 24. novembra 1905 priznal bolnici pravico javnosti, deželna vlada je pa zahtevala še nekatere nove naprave, kakor na primer poseben oddelek za kužne bolezni, operacijske sobe, kopelji itd.; in dalje je bilo treba popolniti inventar in instrumentarij. Število bolnikov znaša povprečno 60 na mesec. Ako bi ne bilo te okrožne bolnice v Postojni, morali bi se bolniki prepeljavati v Ljubljano, kar bi jim provzročalo velike potne stroške. Da se torej razbremeni naša itak vedno prenapolnjena bolnica, predlaga finančni odsek:

»Visoki deželni zbor skleni:

Zdravstvenemu zastopu v Postojni se dovoli v delno pokritje zgradbenih in adaptacijskih stroškov javne bolnice za leto 1910. 4000 K in za leto 1911. zopet 4000 K iz deželnega zaklada.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — prosim gospode, ki pritrjujejo temu predlogu, da izvolijo ustati.

(Zgodi se. — Geschichte.)

Je sprejet.

Sedaj pride na vrsto točka:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

m) o prošnjah zdravnikov deželne bolnice:

1. primarijev za ureditev plače in službenega razmerja. (576/Pet.)

2. prof. dr. Valente za zvišanje remuneracije in definitivno nameščenje. (217/Pet.)

3. provizoričnega ordinarija dr. Robide za definitivno nameščenje. (575/Pet.)

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

m) über die Petitionen der Landesspitalsärzte:

1. der Primarien um Regulierung der Gehalte und des Dienstverhältnisses. (576/Pet.)
2. des Prof. Dr. Valenta um Erhöhung der Remuneration und definitive Anstellung. (217/Pet.)
3. des provisorischen Ordinarius Dr. Robida um definitive Anstellung. (575/Pet.)

Poročevalec Pogačnik:

Poročati mi je o prošnjah, prvič:

primarijev deželne bolnice za ureditev plače in službenega razmerja;

drugič: prof. dr. pl. Valente za zvišanje remuneracije in definitivno nameščenje kot primarij, in tretjič: ordinarija dr. Robide za definitivno nameščenje.

Primariji in ordinariji so vložili daljšo prošnjo na deželni odbor, v kateri prosijo, da se jih umesti v V., oziroma IV. plačilni razred deželnih uradnikov, ki sta enaka VIII. in VII. državnih uradnikov. Njihovi glavni petiti so tile:

Službena doba naj se določi na 30 let.

Uvrste naj se kot definitivni deželni uradniki v IV. in V. plačilni razred deželnih uradnikov, tako da prično svoje službovanje z najnižjo plačilno stopnjo V. razreda ter se redno sami ob sebi pomaknejo po vsakih petih letih do višje in končno do inkluzivno najvišje stopnje IV. plačilnega razreda.

V službena leta se vštejejo vsa na kakem javnem zavodu v zdravniški službi doslužena leta, dokazana z izpričevali.

Sedaj službujoči primariji naj se uvrstijo njih službenim letom primerno, da se jim štejejo sedanja službena leta, ki jih imajo kot primariji, v petletnice.

Profesor porodničnega oddelka je na ginekološkem oddelku uvrstiti med primarije, in istotako, prosekatorja, kateremu pa pripada dvojna aktivitetna doklada.

Asistenti naj bi se uvrstili v V. plačilni razred in bi bili deležni višjih plačilnih razredov. Nastavljeni bodijo provizorno.

Ordinarijati naj se odpravijo in dosedanji ordinariji se imenujejo za primarije.

Primariji in drugi podpisani zdravniki prosijo, da naj bi te preureditve stopile v veljavo že letos z dnem 1. januarja.

Profesor dr. pl. Valenta se pritožuje v svoji prošnji, da je financijelno na slabšem kakor njegov sekundarij, ki ima, pravi, skoro enako plačo.

Gospod dr. Robida pa prosi, da se mu prizna definitivnost za vso desetletno dobo njegovega deželnega zdravniškega službovanja, dalje da se nakloni odškodnina za izpadle triletne službene prejemke in končno, da se mu nakloni njegovemu poslovanju, specialistični naobrazbi in kvalifikaciji po značaju in dohodkih primerna služba v deželni bolnici v Ljubljani.

Umevno bode slavnemu zboru, če rečem, da se finančni odsek glede na dvanajst ali štirinajst petotov teh prošenj ni v nobenega teh petotov mogel spuščati. Ne samo, da ne vemo za financijelni efekt, bilo bi tudi potrebno, da bi se zdravniki izjavili, v koliki meri hočejo potem, če bi se jih uvrstilo v dotične razrede, poslovati kakor uradniki IV. in V. plačilnega razreda v deželnem dvorcu. Torej stvar ni popolnoma jasna, in finančni odsek je zaradi tega mnenja, da naj se pogovori vršijo med deželnim odborom in zdravniki, ter vsled tega predlaga:

»Visoki deželni zbor skleni:

Prošnje se odstopijo deželnemu odboru v proučevanje in poročanje v prihodnjem zasedanju.«

Deželni glavar:

Debata je otvorena. K besedi sta oglašena gospoda poslanca dr. Oražen in Demšar.

Prvi pride do besede gospod poslanec dr. Oražen.

Poslanec dr. Oražen:

Visoka zbornica! Čisto na kratko se bom pečal, in sicer samo z eno prošnjo primarijev in ordinarijev deželne bolnice. Prvi in glavni petit njihov je, da naj bi se jim priznalo, da bodo činovniki v V. ali IV. razredu deželnih uradnikov in da med tema dvema razredoma avtomatično naprej avanzirajo. K temu bi se jaz usojal pripomniti sledeče, da imajo namreč prošnjiki popolno pravico zahtevati od dežele, da se ugoti tej njihovi želji, in sicer iz sledečih vzrokov. Tudi drugod po vseh avstrijskih kronovinah, posebno na večjih bolnicah, so primariji po navadi nameščeni v V., VII. ali VIII. razredu državnih uradnikov in imajo istorazredne temeljne plače. Tudi v najbližji bližini imamo za to vzgled mestnega fizika ljubljanskega, katerega plačuje občina tudi s prejemki VII. činovnega razreda državnih uradnikov. Če se torej drugod tako plačujejo zdravniki, tedaj je popolnoma upravičena zahteva ljubljanskih primarijev, da se ravnotako uvrstijo v omenjene plačilne razrede.

Nadalje po mojem mišljenju nikakor ne gre meriti primarijev s tisto mero, kakor uradnike, ker pripoznala mi bo visoka zbornica, da je študij medicincev gotovo najdražji izmed vseh akademičnih študijev in da traja naj-

dalje. Predno pride zdravnik do mesta primarija, mora najprej strašno dolgo prakticirati brezplačno ali proti malemu plačilu, mesto primarija pa doseže po navadi šele jako pozno. Pomisliti je treba dalje, s kakimi stroški mora računati zdravnik v svojem poklicu. Ako hoče kak primarij v znanosti napredovati, mora si vedno in vedno nabavljati novih knjig in časopisov, ker znano je, da nobena veda tako hitro ne napreduje, kakor ravno medicinska, in torej potrebuje zdravnik vedno novih dragocenih knjig in strokovnih časopisov. In še nekaj moram omeniti. Pri zdravnikih, posebno pri primarijih, ki imajo mnogo opraviti z operacijami in z infekcijskimi boleznimi, da ravno pri njih obstoji velika nevarnost, da se sami inficirajo in sami zbole, ali se jim pripeti še hujša nesreča, namreč da umro vsled nalezljive bolezni. Potem ostane vdova, če že ne čisto nepreskrbljena, pa vsaj v takem položaju, kakor ni pristojen njenemu stanu. Nevarnost, kakor omenjajo zdravniki, obstoji posebno tudi za ordinarija psihiatrije, ki nikdar ni varen pred napadi od strani umobolnikov in je vedno izpostavljen nesrečam. Ravno tako nevarno je izvrševanje njegovega poklica patologu. Pri obdukcijah je že marsikateri zdravnik si nalezl kal bolezni in našel pre zgodnjo smrt. Tudi statistika kaže, da med vsemi akademičnimi izobraženci dosega ravnopravno zdravniki najmanjšo starost, ker so izpostavljeni infekciji. Torej toliko glede prvega petita primarijev, da se jih umesti v IV. ali V. plačilni razred deželnih uradnikov.

Kar se tiče vštetja let, ki so jih doslužili kot zdravniki v drugih javnih bolnicah, pripomnim sledeče. Reklo se bo morda, da se je mladi zdravnik, ko je nastopil dotično službo, šele začel učiti in pripravljati za poznejšo prakso. Ali jaz temu nasproti navajam, da uradnik, ko prične svoje službovanje kot praktikant, tudi še ni izvežban v svojem poklicu in vendar se mu štejejo leta v službeno dobo, in ravno tako je opravičeno, da se tudi zdravniku čas, ko je prakticiral v bolnici, všteje v službena leta, vsaj pride tisto, kar se je takrat naučil, v korist dežele.

Kar se tiče zahteve, da bodi službena doba primarijev določena na 30 let, je tudi ta zahteva popolnoma upravičena, ker zdravniki postanejo primariji šele jako pozno, s 35. letom ali še pozneje. Če postane potem kakih 60 ali še več let star, je pa gotovo, da pri vedno rastočih zahtevah znanosti skoro ni več zmožen slediti njenemu napredku.

Kar se tiče ordinarijev, tudi prav toplo priporočam, da bi se ugodno rešila njihova prošnja, da naj se ordinarijati odpravijo in dosedanji ordinariji postanejo primariji, ker faktično opravljajo ravno tiste posle, kakor primariji. Vem, da se mi bo ugovarjalo, da imajo

zdravniki privatno prakso, ali tista takozvana »aurea praxis«, ali tisti časi, ko je privatna praksa donasala še velike in lepe lohodke, ker je bilo malo zdravnikov, so že davno minuli. Ljudstvo je organizirano, delavci so vpisani v okrajnih blagajnah, premožnejši v mojstrskih blagajnah, in koliko potem preostane ljudi? V Ljubljani imamo 40.000 prebivalcev in 40 zdravnikov. Koliko prebivalcev pride na enega zdravnika? Tedaj ta argument se ne more uporabljati, da imajo zdravniki lepo privatno prakso, in zaradi tega bi jaz prosil visoko zbornico, da bi ugodila prošnji in pritrdila mojemu predlogu, ki se glasi sledeče (bere — liest):

»Visoki deželni zbor skleni:

Prošnjo primarijev in ordinarijev ljubljanske deželne bolnice naj deželni odbor ugodno reši in o tem v prihodnjem zasedanju poroča.«

Deželni glavar:

Do besede pride gospod poslanec Demšar.

Poslanec Demšar:

Visoka zbornica! Ugovarjati moram predlogu za uvrstitev primarijev v dotične plačilne razrede, ker je zadevo smatrati kot rešeno vsled zadnje organizacije. Sicer je pa primarijeva služba reklama za privatno prakso za dotičnega zdravnika. Če bi se primariji uvrstili v tiste plačilne razrede, kakor žele, bi se moralo od njih tudi zahtevati, da se držijo uradnih ur in sploh službujejo ravno tako, kakor drugi deželni uradniki. Naš klub je mnenja, da se deželnemu zboru ni več ozirati na take prošnje, kajti jaz mislim, da je po organizaciji, ki smo jo izvršili, rešena vsa zadeva vsaj za gotov čas. (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: »Za dvajset let!«)

Deželni glavar:

Dalje se je oglasil k besedi gospod poslanec dr. Zajc.

Poslanec dr. Zajc:

Z gospodom dr. Robido, ki je tudi petent, je stvar čisto drugačna, kakor s primariji. Zaradi tega deželnemu zboru prav toplo priporočam prošnjo dr. Robide. Vzrokov ne navajam nobenih, ker so itak splošno znani.

Deželni glavar:

K besedi se je dalje oglasil gospod poslanec dr. Šusteršič.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Pred približno letom dni je visoki zbor reorganiziral deželne urade in

pri tej priliki tudi reorganiziral deželno bolnico. Jaz mislim, gospoda moja, da mora glede službenih prejemkov deželnih uslužbencev biti stvar popolnoma jasna — principiis obsta! Pri reorganizaciji deželnih uradov postopali smo gotovo kulantno z največjo ženeroznostjo, tako da se mora reči, da so deželni uslužbenci dobro in pošteno honorirani. Sedaj pa moram reči, da ko se je to enkrat sklenilo, da mora za dalje časa in to gotovo za dvajset let veljati, kar smo sklenili. Jaz sem odločen nasprotnik tistega zistema, ki se je pojavil nasproti državnemu uradništvu, da leto za letom pridejo enkrat ena kategorija, enkrat druga in se stavljajo in uvažujejo vedno nove zahteve, vsled česar državni izdatki na osebnih prejemkih uslužbencev naraščajo kakor melina. Gospoda moja, tukaj smo se postavili lani na stališče: reorganizacija deželnih uradov je potrebna, mi moramo urediti aparat, s katerim hočemo delati in uvesti mnogo koristnega za ljudstvo, ampak ko bo stvar enkrat urejena, pri tem ostane in potem a limine odklanjamo vsako novo zahtevo. Jaz sem bil takrat referent in se dobro spominjam, da sem tudi glede primarijev deželne bolnice jasno in točno označil tisto stališče, katero je ravnokar povdarjal tovariš Demšar, in cela zbornica je soglasno akceptirala to stališče. Torej respektirajmo tudi stališče, katero je soglasno sprejela zbornica in priporočajmo tudi deželnemu odboru, da se tega stališča drži. To sem hotel omeniti s pripomnjo, da se naša stranka strogo drži tega načela in se ga bo brez izjeme držala, kar bo povedano ne le primarijem, ampak na adresi vseh deželnih uslužbencev brez izjeme.

Deželni glavar:

K besedi se je še enkrat oglasil gospod poslanec dr. Oražen.

Poslanec dr. Oražen:

Visoka zbornica! Glede zahteve gospoda poslanca Demšarja, da naj bi se za primarije uvedel uradni čas kakih osem ur na dan, kakor pri drugih uradnikih, moram reči, da je to nekaj nemogočega, kar se na celem svetu ne zahteva. (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: »Ravno zato jih pa ne moremo uvrstiti!«) Primarij je zato tukaj, da vrši svoje opravke na oddelku, ne pa, da bi sedel v pisarni. Potem pa je treba pomisliti, da pri operacijah na primer pretrpi gotovo v eni uri toliko, kakor drug uradnik v desetih urah. Verjemite mi, da bi se celi svet smejal, ako bi se kaj takega zahtevalo od zdravnikov. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: »Vsaj tega ravno nečemo!«) Res je, da primariji vsega skupaj vsaj toliko dobijo, kakor če bi bili res uvrščeni v

IV. ali V. plačilnem razredu, ampak pomislite, da se ne šteje vse v pokojnino. Vsaj imate v tem oziru žalostne vzgled. Dr. Bleiweis, ko je po več kot 40letnem službovanju stopil v pokoj, je imel 1800 gld. pokojnine, deželni sluga pa ima 1100 gld. Gospoda moja, to vendar ni nobena primera, katera bi držala. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: »4800 K je imel Bleiweis!«) Da, sedaj, ampak prej ne! Faktično so primariji v IX., oziroma X. razredu državnih uradnikov. To prošnjo so pa zaradi tega vložili, da se po njihovi smrti vdovam in otrokom ne bi godilo preslabo. In to se sliši vsaj tako lepo, kakor če je rekel gospod poslanec dr. Šusteršič: principiis obsta. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: Vsaj dobe pokojnino! Berite statut!«) Zato še enkrat prosim, da blagovolite pritrditi mojemu predlogu.

Deželni glavar:

Ako nihče več ne želi besede — (Nihče se ne oglasi — niemand meldet sich) — homo, ker se je tudi gospod poročevalec odpovedal besedi, glasovali, in sicer najprej o dalje segajočem predlogu gospoda poslanca dr. Oražna. Gospodje, ki se strinjate s predlogom gospoda poslanca dr. Oražna, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je manjšina.

In tisti gospodje, ki pritrdite predlogu finančnega odseka, prosim, da izvolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto in je s tem rešen današnji dnevni red.

In sedaj prosim še gospoda poslanca dr. Vilfana, da utemelji svoj nujni predlog glede varstva planinskega cvetja.

Poslanec dr. Vilfan:

Krasna, gospoda moja, je naša planinska flora in to floro je treba čuvati. Visoka zbornica je deloma zato preskrbela z zakonom z dne 28. maja 1898, dež. zak. št. 28, vsled katerega se je v varstvo vzela planinka in kraljeva roža. Navajati moram, da vem iz lastnega opazovanja, da se ta zakon nikakor ni tako izvrševal, kakor bi se moral. Malokdaj ali nikoli še nisem slišal, da bi bil kdo zaradi kršenja predpisov tega zakona kaznovan, velikokrat pa sem videl, da se je proti njim grešilo. Zaradi tega stavljam poleg tega, da predlagam, da se varstvo tega zakona poleg planink in kraljeve rože razširi tudi še na druge planinske cvetlice, tudi predlog, naj se vlada pozivlja, da po svojih podrejenih oblastvih poskrbi, da se bodo predpisi navedenega zakona strogo izvrševali. Nujnost je utemeljena v tem, da se vedno bolj in bolj pustošijo planinske cvetlice. Znano je, da so nekatere gore na Gorenjskem,

ki so se poprej odlikovale po bujni flori, danes popolnoma opustošene in to opustošanje se vedno bolj in bolj razširja. Prvi odstavek mojega predloga se, kakor rečeno, nanaša na to, da naj bi se varstvo planink in kraljeve rože raztegnilo tudi na druge planinske cvetlice. Razun v tem, kar sem že navedel, je nujnost podana tudi s tem, ker bo naše zasedanje le še jako kratko, turistovska doba pa je predurmi. Tudi na Štajerskem so pred kratkim sklenili enak zakon in istotako na Koroškem, kateri je pa veliko strožji. Nujnost je podana tudi s tem, da so nekatere naših planinskih cvetic postale res že prave raritete, in se je bati, če se bodo popolnoma pokončale, da naša Gorenjska več ne bo imela tiste privlačne sile za učenjake in turiste, kakor dosedaj. Pripo-

ročam visoki zbornici najtopleje svoj predlog v sprejem.

Deželni glavar:

Bomo glasovali o nujnosti. Oni gospodje, ki pritrjujejo nujnosti predloga, ki ga je ravnokar utemeljil gospod poslanec dr. Vilfan, izvolijo naj ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Nujnost je sprejeta in jaz odkažem ta predlog upravnemu odseku.

Prihodnja seja bo jutri, in sicer ob 9. uri dopoldne.

Naznanjam visoki zbornici, da ima finančni odsek svojo sejo takoj sedaj.

Seja je zaključena.

Konec seje ob 7. uri 25 minut zvečer. —

Schluß der Sitzung um 7 Uhr 25 Minuten abends.

Dodatek — Anhang.

I.

Samostalni predlog
poslanca E. Gangla in tovarišev.

Deželni zbor skleni:

Vlada se pozivlja, naj stori vse potrebne korake, da se izboljšajo poštno prometne zveze z Idrijo. V to svrhu nasvetujejo podpisani:

1. Ustanovi naj se avtomobilna poštna zveza med Logatcem in Sv. Lucijo.

2. Če bi pa ta iz kateregakoli vzroka ne bila izvedljiva, se naj

a) odredi dvakrat na dan prihajajočo in odhajajočo poštno zvezo Idrija—Želin—Sv. Lucija. Na Želinu naj bi bilo prepreganje konj in od tu stranska proga v Cerkno;

b) določi na že obstoječi poštni progi Idrija—Logatec prepreganje konj v Godoviču.

3. Nujno potrebna je poštna zveza med Idrijo in Vipavo, zato se naj čimprej zvezeta oba imenovana kraja z vozno pošto.

V Ljubljani, dne 28. januarja 1910.

E. Gangl, Pirc, Knez, dr. Oražen, dr. Vilfan,
dr. Triller, Supančič, dr. Novak.

II.

Interpelacija

poslanca E. Gangla in tovarišev na gospoda deželnega predsednika kot predsednika c. kr. deželnega šolskega sveta.

Na Kovku, občina Šturije, okraj Postojna, je nad 80 šologradnih otrok, ki pa niso nikamor všolani, torej tudi ne uživajo nobenega pouka. Vzrok temu je ta, ker so ti otroci nad dve in pol ure oddaljeni od drugih šol v okolici.

Podpisanci vprašajo gospoda deželnega predsednika, so li mu znane te razmere?

Obenem ga prosijo, naj stori čimprej vse potrebne korake, da se na Kovku ustanovi neobhodno potrebna šola.

V Ljubljani, dne 28. januarja 1910.

Gangl, dr. Triller, dr. Oražen, dr. Vilfan, Pirc,
Supančič, dr. Novak.

III.

Interpelacija

poslanca dr. Novaka in tovarišev na g. deželnega predsednika kot zastopnika c. kr. vlade.

Narodni koleki družbe sv. Cirila in Metoda »20./IX. 1908«, čigar datum je na črno obrobjenem papirju v navadni kolkovni obliki vtisnjen, je bil ta teden po vseh tukajšnjih trafikah in prodajalnah, kjer se ta kolek prodaja, konfisciran.

Ta konfiskacija je povsem nezakonita.

Dovoljujemo si staviti na c. kr. vlado sledečo interpelacijo:

Jeli c. kr. vladi ta nezakonita konfiskacija znana; po čegavem naročilu se je ta konfiskacija izvršila?

Jeli pripravljena c. kr. vlada takoj ukreniti vse potrebno, da se ta konfiskacija nemudoma razveljavi in da se zaplenjeni koleki zopet izroče prometu.

Ljubljana, dne 28. januarja 1910.

Dr. Novak, Turk, Supančič, dr. Triller, Knez,
dr. Vilfan, dr. Oražen, Pirc.

IV.

Nujni predlog

poslancev dr. J. Vilfana, dr. K. Trillerja, dr. I. Tavčarja in drugov glede varstva planinskega cvetja.

Deželni zbor skleni:

1. deželnemu odboru se nalaga, da čimpreje predloži deželnemu zboru novelo k zakonu z dne 28. maja 1898, št. 28 dež. zak. iz leta 1898., s katero novelo naj se varstvo planink in kraljeve rože na druge rastlinske cvetlice razširi;

2. c. kr. vlada se pozivlja, da pri podrejenih oblastih poskrbi, da se bode zakon z dne 28. maja 1898, št. 28 ex 1898 dež. zak., strogo izvrševal.

V Ljubljani, 28. januarja 1910.

Dr. Vilfan, dr. Tavčar, Gangl, dr. Triller,
Lenarčič, Supančič.